

SLOVAN

Mesečnik za književnost,
umetnost in prosveto

1902-3

VSEBINA:

A. Bezenšek: Jedi-Kule in Podrum-Kale	137
A. Aškerc: Homerjeva smrt	142
A. Sever: Jesenski večer	143
M. P. Nataša: Ugasni mi, zvezda	144
Dr. Josip Tomišek: Aškerc in Murn	145
C. Golar: Pust	147
Ivo Šorli: Hic Rhodus!	149
Iv. Franke: Slovenska umetnost	153
Jos. Jeranov: Žrtve zlata	154
F. R.: Viktor Parma	159
Márica II.: Bajka o vinskih duhovih	161
Listek.	162

Književnost: Slovanska knjižnica. — Mali vitez. — Dinko Politeo. — „Matica Srpska.“ — Muka Ernst dr. — Wjela Jan Radyserb. — Jos. Holeček. — Nov roman L. Tolstega. — Leonid Andrejev. — Matvjej L. Peskovskij.

Gledališče in glasba: Slovenska drama. — Slovenska opera. — Izvirne drame na slovanskih odrih. — Dramatizacije „Vstajenja“. — Drama „Maksim Gorkij“. — Maksim Gorkij: „Brez opor“. — „Razkolnikov“ dramatiziran. — „Maria von Magdala.“ — „Salome.“ — „Orjak in prilikavci.“ — „Materinstvo.“ — Dva ruska koncerta.

Tehnika: Podmorski čoln. — Kretschmerjeva nova oblika ladij.

Raznoterosti: F. L. Rieger. — Statistika Slovanov. — Statistika poljskih knjig. — Iljustrirvanaja biblioteka „Nivy“.

Naše slike. Geiger: Judežev poljub. — Po nevihti. — A. Liebscher: Vstal je! — R. Valdec: Ljubezen, smrti sestra. — Ivan Rendič: Venec trpljenja. — V. Poljenov: Jezus kraj jezera. — I. Tišov: Spasitelj-učitelj. — V. Ojiva: K obhajilu. — W. L. Arndt: Bosanki. — A. Repič: „Čas sovražnik mladosti“. — J. V. Mrkvička: Prvi poduk. — F. Tratnik: Judeževa zadnja pot. — Portreti: Viktor Parma, J. Holeček, dr. Fr. L. Rieger.

Leto 1.

Naročajte

izborna

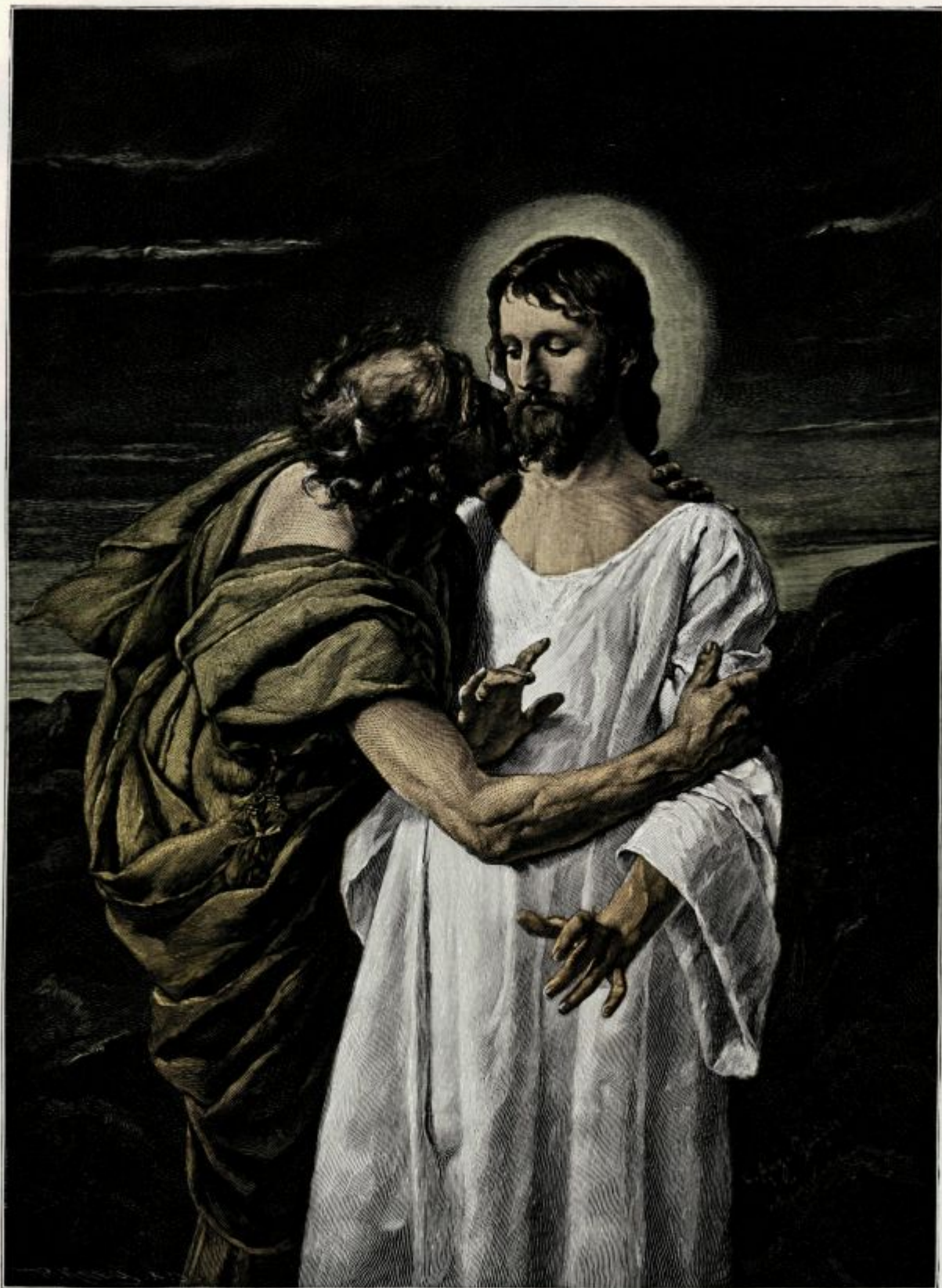
**ljubljsko
delniško
pivo**

iz pivovaren

Žalec in

Laški trg

Naročila sprejema
centralna pisarna
v Ljubljani, Gradišče 7.

C. AVG. GEIGER:
JUDEŽEV POLJUB.

LIEBSCHER:
VSTAL JE!

JEDI-KULE IN PODRUM-KALE.

Profesor A. Bezenšek (Plovdiv).

I. DR. HRISTO TATARČEV IN MAKEDONSKA RAJA.

Med svojimi bivšimi dijaki v Bolgariji, kjer podučujem že 25 let, štejem na stotine mladih mož, kateri so že marsikaj izkusili po svetu. Nekaterim je usoda mila v raznih stanovih, posvetnih in duhovnih; drugim pa — zlasti Makedoncem — se godi v tužni domovini slabo v vsakem stanu, ki so si ga izbrali: duhovnike in učitelje preganjajo, zdravnike zapirajo in trgovci trepečejo pred turškimi ovaduhi. Žal, da je marsikateri izmed njih v svojih najlepših letih že umrl v prognanstvu ali v težki ječi; marsikateri pa je moral radi iskrene lju-

bezni do svojega naroda celó — izdihniti na vešalih . . .

Ako se spomnim tistih bolgarskih rodoljubov, ki so kot mladeniči sedeli pred menoj v šolskih klopek veselih obrazov, svetlih oči, ter so polni navdušenosti govorili o boljši bodočnosti svojega trpinčenega naroda, mi je težko pri srcu, ko vidim,

* Makedonija stoji danes zopet v središču svetovnega zanimanja in že par mesecev se bavi evropska diplomacija z reformami, ki so postale za Makedonijo nujno potrebne. Na Balkanu vre, Makedonci so se naveličali neznoznega turškega jarma ter se hočejo osvoboditi siloma. Simpatije vsehr Slovanov so torej danes na strani zatirane makedonske raje. Naš rojak, prof. Anton Bezenšek v Plovdivu nam je poslal sledeči spis, ki kaže, kakó strašne so muke Makedoncev in turške ječe, v katerih umirajo v XX. veku nedolžni pregnanci. Op. ur.

da se vkljub tolikerim žrtvam njihove nade še doslej niso uresničile, niti se more sploh preceiniti, koliko žrtev bode še treba, da se Makedonija osvobodi. Ko sem govoril pri svojih predavanjih o etiki in psihologiji, o svobodi, o resnici in pravici, o človeških idealih itd., svetile so se jim oči od mladeniške navdušenosti, a često so se jim tudi zalesketale solze v očeh, ker so vzbujale moje besede po psihološkem zakonu v mladih glavah za kontrast žalostne spomine na robstvo, laž in krivico ter na nečloveške okrutnosti, ki so jih trpeli njih očetje pred osvobojenjem Bolgarije, a jih trpe še sedaj njih bratje v tužni Makedoniji.

„Nedolžna mladina, ki vidiš v bodočnosti samo rože pred seboj, ne ve, koliko trnja jo še čaka na potu življenja!“ Tako sem mislil često, sedeč na katedru pred svojimi dijaki: „Ko stopite v široki svet, prepričate se, da robstvu še ni konca, da se laž in krivica šopirita povsod, ter da gospodari barbarstvo celo v XX. veku v sami Evropi pod okriljem — civilizacije!“

Nekateri tistih nekdanjih mojih dijakov so se prišli k meni posloviti, ko so se šli lani spomladi boriti v Makedonijo za „krst častni i slobodu zlatnu“. Želel sem jim na pot srečo, poguma in zaupanja v Boga, ki dovoli, da zasije solnce svobode tudi onostran Rodopskih gorá. „Svoboda ali smrt je naše geslo,“ so rekali z mladeniškim ponosom ter odpotovali na turško mejo s svojo četo.

Leto je teklo, prihajale in odhajale so druge čete. Nastopila je jesen.

Ko pa so se vrnile lastovice, so se vrnili tudi „ustaši“. Zopet smo se videli z nekaterimi znanci; a marsikoga ni bilo več nazaj: izdahnil je pod turškim jataganom ter počiva tam v domači zemlji. Nekateri so bili pa celó tako nesrečni, da so jih ujeli Turki ter jih barbarski mučili v ječah.

Tak mučenik je bil dr. Hristo Tatarčev, moj bivši dijak na plovdivski gimnaziji l. 1885 in 1886. Bila sta dva brata, oba v istem razredu. Nižjo gimnazijo sta dovršila v Solunu, nekatere razrede višje gimnazije pa v Plovdivu. Oba sta bila krepka, vrla mladeniča, žive nravi in bistrih glav.

Iz Plovdiva sta prišla v Švico, v vzorno deželo svobode, nadaljevat svoje študije ter se posvetila medicini. Po dovršenih akademskih študijah sta se vrnila v svojo bedno domovino. Hristo se je nastanil kot zdravnik v Solunu, a njegov brat v Bitolji.

Hristo se je oženil s hčerjo grškega konzula ter bil v svojem zakonu srečen. A Grki mu

niso mogli odpustiti, da se je kot Bolgar radi svoje soproge povzpел v tako imenitne kroge. Pre-ganjali so ga na razne načine; obdolžili so ga celó, da je podkupil ubijalce nekega grškega doktorja. Postavili so ga pred turško sodišče v Solunu, a Hristo je bil spoznan nedolžnim. A to ni motilo njegovih sovražnikov. Iskali so prilike, da bi ga ovalidi radi političnih zločinov. In taka prilika se je v sedanjih burnih časih v Makedoniji našla kmalu.

Neka četa bolgarskih ustašev je bila ujeta. Pri nekem ranjenem ustašu je našla turška policija zdravniški recept s podpisom dr. Tatarčeva. To je zadoščalo, da so ga zaprli in ob-sodili radi udeležbe pri ustaji in radi podpore ustašev na pet let težke ječe. Zaman se je pred turško sodnijo opravičeval, da je kot zdravnik dolžan dajati vsakomur zdravniško pomoč, ne da bi vprašal bolnika, katere vere in narodnosti ali katerega stanu je, in pri kakšni priliki je bil ranjen, kje in zakaj je obolel.

Dr. Tatarčev je torej moral v turško ječo v Solunu, ki jo je opisal v bolgarskem dnevniku „Večerna pošti“ z živimi besedami tako natančno, da doslej menda še nismo imeli točnejše slike groznih prostorov, ki so javni dokazi turške okrutnosti in azijatskega barbarstva.

Ako bi bil moral dr. Tatarčev pet let prebiti v taki ječi, bi bil gotovo telesno in duševno popolnoma uničen. Toda po preteku leta je bil od sultana vsled upliva bolgarskega diplomatskega agenta in eksarha v Carigradu pomiloščen zajedno z nekaterimi drugimi Makedonci. Tedaj se je hotel vrniti preko Aten v Bolgarijo. A tam so ga prijeli Grki ter ga zaprli, ker so ga sumničili iznova, da je sokriv uboja grškega doktorja v Solunu, dasi je bil Tatarčev že pred turško sodnijo spoznan vsake sokrivde nekrivim. Na pritisk bolgarske vlade in vsled dokazov o njegovi nedolžnosti pa je bil kmalu osvoboden.

Potem šele se je vrnil v Bolgarijo. Takrat je posetil plovdivsko gimnazijo, kjer je našel poleg mene še dvoje nekdanjih svojih učiteljev. Pripovedoval nam je mnogo s solzami v očeh, a reči moram, da smo se solzili tudi mi pri tem. Zdaj se je nastanil dr. Tatarčev kot zdravnik v Sofiji, kajti v Solunu bi ne bilo več varno zanj.

2. GROBNICA ŽIVIH V SOLUNU.

Solunska ječa, „Jedi-Kule“ t. j. sedem stolpov, je jako stara stavba, sezidana za časa Benečanov kot trdnjava za obrambo mesta. Zdaj je „pokopališče živih ljudi“.

Zunajnost trdnjave kaže, da je začela že izdavna propadati — pravi simbol turškega cesarstva. V notranjosti sta ista gniloba in isti nered ter se vrste iste grozovitosti, kakor sploh v organizmu turške države.

Posamezni prostori, v katerih žive jetniki, se imenujejo „kauši“. To so velike kleti, v katere prihaja svetloba samo od ene strani — z dvorišča. Okoli in okoli je debel in plesnjiv zid. Okna, ki propuščajo svetlobo v te velike prostore, so razmeroma majhna, pa jih je tudi premalo — le 3 do 4 v vsakem „kaušu“.

Poleg nekega „kauša“ je majhna kuhinja, tik nje — stranišče. Ta prostora sta že tako razdejana, toli nečista in smradljiva, da se človeku gnusi vstopiti. Vendar pa je ta „kauš“ boljši od drugih, koji nimajo niti kuhinje, niti stranišča ter morajo jetniki kuhati, prati, umivati se ter opravljati vse človeške potrebe v samem „kaušu“.

„Kauši“ so tako veliki, da bi moglo kvečjemu 50 jetnikov stanovati v njih. Vendar so natičeni ter je 70—80 ljudi v vsakem „kaušu“. Tu ni nikake postelje, niti odra ali kake klopi, da bi imel vsak jetnik svoje mesto, nego le gola tla. Vsak jetnik si označi svoje ležišče s kakim kamnom.

Ko se zmrachi, začno jetniki polegati po golih deskah, v 4—5 vrstah, kakor snopje, ali pa kot trupla po kaki katastrofi. Na levi in desni, nad glavo in ob nogah vsakega jetnika leži tovariš, ki se trudi, da bi zaspal sredi smradu, v tej tesnobi in v neznosni družbi bele in črne golazni.

V vsakem „kaušu“ je glavlar, ki se zove po turški „kauš-agasa“. Imenuje ga ravnateljstvo ali pa prisili sam sojetnike, da ga pripoznajo glavlarjem. „Kauš-agasa“ je navadno najhujši zločinec in najkrvoločnejša zver v človeški podobi. Ta glavlar obenem kuha in prodaja kavo v vsem „kaušu“. Pravico ima, izbrati si najugodnejši prostorček v „kaušu“, kjer si postavi svoje lončke, čaške, ognjišče in svoje ležišče.

„Kauš-agasa“ je strah vseh jetnikov. Tudi svoje spremstvo ima, t. j. svojih 7 do 12 pomočnikov, ki si jih je izbral izmed najgroznejših razbojnikov v svojem „kaušu“. „Kauš-agasa“ in njegovi pomagači so oboroženi z bodali, včasih tudi z revolverji. Ti capini zapovedujejo ter pazijo, da se izpolnjujejo zapovedi in kaprice „kauš-agase“. Ti pomagači izvršujejo tudi kazni, ki jih nalaga glavlar temu ali onemu jetniku za nepokorščino ali za kaj drugega.

A dolžnosti jetnikov so sledeče:

1. Vsak jetnik mora piti na dan najmanj 5—6 čašic kave;
2. mora igrati s kartami;

3. kadar gre mimo njega „kauš-agasa“, mora vstati, prekrizati roke na svojem trebuhu ter se mu globoko prikloniti;

4. kadar govori „kauš-agasa“, morajo vsi jetniki molčati ter mu vsekdar pritrditi z besedo: „evet!“

5. noben jetnik ne sme leči, dokler ne dovoli „kauš-agasa“, ali dokler ne leže sam; tudi ne sme nihče vstati, dokler ne vstane glavlar.

6. vse, kar ukaže „kauš-agasa“, se mora izpolniti precej, sicer se mu naloži stroga kazen. Kazni pa so sledeče:

1. Tolčejo ga s pestmi in sujejo z nogami, dokler se ne zgrudi „nepokornež“ na tla;

2. udarjajo ga s kamenjem, ali razbijajo glinasto posodo (vrč) po njegovi glavi. To storé tedaj, ko leže ali pa ko je že zaspal;

3. ranijo ga z bodalom;

4. umoré ga z bodalom ali ubijejo z revolverjem.*

Ker je večina jetnikov siromašna, brez beliča v žepu, tako da si ne morejo privoščiti niti čašice kave, jih bijejo in mučijo zločinci dan na dan, četudi ti siromaki pokorno izpolnjujejo vsa povelja „kauš-agase“.

Dr. Tatarčev je bil v ječi priča groznih prizorov, slišal je tako jokanje in tuljenje nesrečnih žrtev, da si pod Neronom ne moremo misliti kaj hujšega.

Ali ni v ječah straže? Ali se ne zanima za jetnike ravnatelj?

Da, ravnatelj ali podravnatelj prihaja včasih pogledat. Če vidi ranjenca, izprašuje, kdo ga je bil — ali se vsaj dela, kakor bi hotel to izvedeti. Toda kdo bi se drznil povedati, da je kriv „kauš-agasa“?

Takoj priskoči spremstvo glavlarjevo ter priča, da je ranjenik hotel tega ali onega okraštati ali tepsti ter je bil pri tem ranjen. Nato ravnatelj kaznuje ranjenega in nedolžnega, a pohvali „kauš-agasa“, da skrbi za red v svojem oddelku.

Dogodi se včasih, ko dospo v ječo novi jetniki, ki ne poznajo moči in grozovitosti „kauš-agase“ — da jetniki pri takih slučajih pričajo

* To se pa ne dogaja samo jetnikom, ampak tudi jetniškim uradnikom, Predkratkim (decembra 1902.) je bil ubit celo novoimenovani ravnatelj solunske ječe. Ravnatelj je hotel namreč v smislu obečanih sultanovih „reform“ vvesti nekak red v te grozne ječe. Prepovedal je „kauš-agasam“ nositi orožje ter jim je vzel nekatere „pravice“ nad nesrečnimi sojetniki. Raditega so „kauš-agase“ sklenili umoriti ga. Njihovo povelje je moral izvršiti neki na vse življenje obsojen Arnavt (Albanec). Morilec je zaklal ravnatelja z bodalom in ga prebodel na več kot 30tih mestih; potem je razsekjal truplo na drobne kosce. Tako se vpeljavajo „reforme“ na Turškem. Pisatelj.

resnico ter povedo, da je ta ali ta iz spremstva „kauš-agase“ bil in ranil nesrečnika. Takega jetnika, ki se je drznil odkriti resnico, umore še tisto noč.

Drugega dne pokopljejo nedolžno žrtvo, in „kauš-agasa“ nadaljuje s svojim spremstvom tiranizovanje nesrečnih jetnikov.

„Kauš-agasa“ ima od prodaje kave in od „taks“, ki jih jemlje za karte in druge igre, na leto okoli 100 lir t. j. nad 2000 kron dohodkov.

Ravnatelj jetnišnice prihaja le redkokdaj gledat, kaj se godi v „kauših“. Prejšnji ravnatelj je bil velik pijanec; zato so ga odstavili in namestili z drugim. Toda služil je samo nekaj tednov, potem so ga ubili pomagači „kauš-agase“.

Podravnatelj je navadno dober prijatelj „kauš-agase“, saj daje ravnatelju in podravnatelju del svojih dohodkov od kave in iger. Ako je jetnik ravnatelju ali podravnatelju antipatičen, ukaže „kauš-agasi“, naj ga pretepe.

Ako hoče torej jetnik, da bi bili glavarji in jetniki ž njim zadovoljni, mora dajati podkupnino (rušvet). A jetniki imajo le redkokdaj denar. Ako je jetnik v milosti pri „kauš-agasi“ in pri ravnatelju, mu je dovoljeno, kadar ga pride kak znanec posetit, da gre do vrat jetnišnice, kjer se more nekaj časa razgovarjati. To je največja milost.

Vsak jetnik dobi na dan dva črna hleba, ki tehtata skupno kilogram. Druge hrane ne dobi nobene. Kdor ima denarja, si more kupiti kaj v prodajalnici, ki je v obzidju jetnišnice. Seveda prodaja trgovec za dvojno in trojno ceno.

Navadno se dobi na prodaj fižol, oljnato zrnje, sir in sladkor.

Jetniki si kuhajo sami. V to svrho ima vsak jetnik svojo posodo (mangal), kateri podkuri oglje ter si kuha in peče, kar ima — za svoj denar. To se dela v samih „kauših“. Lahko si je misliti, kak smrad vlada v ječi.

Vsak jetnik nosi svojo lastno obleko. Država ne da ničesar. Zato pa so v ječah raztrgani in polgoli ljudje. Tukaj vladajo beda, glad in bolezn.

V „kauših“ ni nobene peči; vsak jetnik piha svoj „mangál“ (posodo z ogljem) ter se greje ob njem, seveda če si more kupiti oglja pri „trgovcu“ jetnišnice.

Pomanjkanje ventilacije, smrad nečiste obleke in obuval, sopara iz raznih loncev in duh iz torb, polnih različnih reči, zrelih in surovih, dim ob „mangálh“, smrad stranišč v „kauših“, izparivanje vedno umazanih jetnikov, nedostajanje

solnčne svetlobe, tesnoba: vse to povzroča bolezn, epidemije.

Za jetnike seveda ni kopeli. Ako se želé bogatejši jetniki kopati, prosijo tovariša „topličarja“, naj jim pripravi kopelj. Tovariš segreje posodo vode ter jih nage polije. Polivanje se vrši ali v kuhinji, ali na dvorišču. Drugega kopanja ne poznajo.

Glavne bolezn med jetniki so jetika, vnetje pluč in sopil ter razne želodčne in kožne bolezn vsled nečistote in uši.

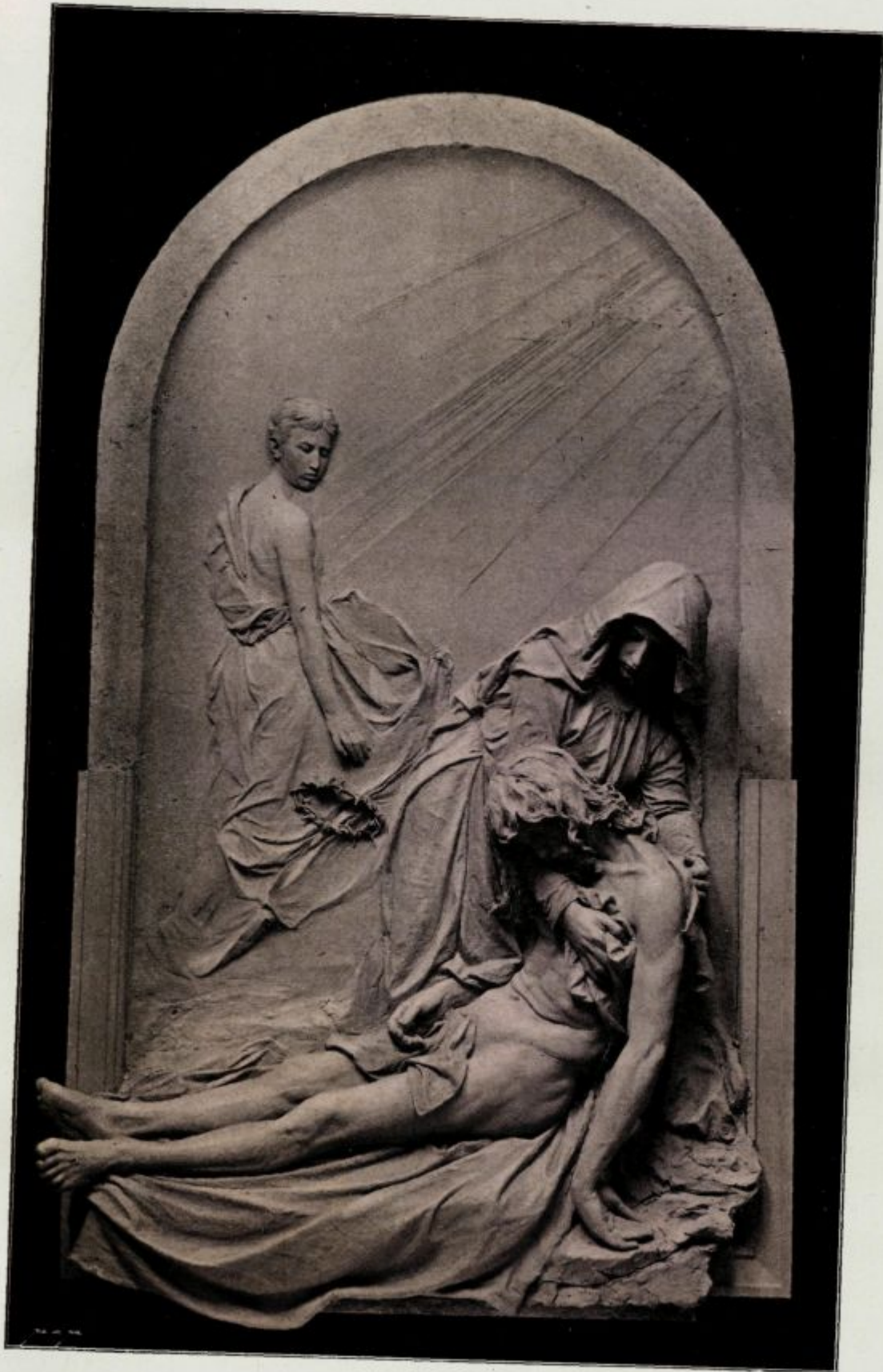
Jetniki iz planinskih krajev ne morejo živeti v teh zátvorih dalje kot 2—3 leta, potem umirajo. Tisti, ki prihajajo s poljan ali iz mest, živé tudi 5—6 let. Da bi kdo živel v „kaušu“ deset let, to bi bila že Metuzalemova starost.

Taka je „grobnica živih“ v Solunu, na vrhu nekdanje Akropole, odkoder je sicer krasen razgled na morje in mesto. A tega razgleda se jetniki ne morejo veselíti nikdar. Še turisti, ki prihajajo v Solun, ne smejo iti na ta vrh, ker jim preti nevarnost, da prileze iz kakega zakotja teh razvalin razbojnik, ki preži na svoje žrtve in čaka trenutka, ko postane popolnoma vreden tovaršije onih, ki živé znotraj ogromnega zidovja. Pa saj turška policija rajše zapira nedolžno „rajo“, kakor pa prave razbojnike, s katerimi delí navadno plen in rop.

(Konec prih.)

RUDOLF VALDEC:
LJUBEZEN, SMRTI SESTRA.

IVAN RENDIĆ:
VENEK TRPLJENJA.

HOMERJEVA SMRT.

A. Aškerc.

Šumi ob pobožju in péni se morje,
večernega solnca zlatí ga odsev.
Ob skalnatem bregu pod brajdoj zorečoj
spet brenkajo strune in ori se spev.

Hej, v ribiški krčmi nocoj je veselo!
Izpili že gostje mnog vinski so meh
in čaš si še vedno nalivajo novih.
Ves večer drži se bog Bacchus na smeh.

Spet novih napolnil krčmar je kozarcev.
V kolibi oglasil rapsod se je nov.
Vzel kítharo v roke, ozrl se po gostih
in peti začel je v imenu bogov.

Prebirajo prsti mu strune preproste,
in stíhi zvenijo naprej in naprej...
In pred poslušalci živi že in diha
in plava po morju junak Odisej.

Borí se z valovi na ladji predragi,
viharjev, razbojnikov se ne bojí...
Ah, kje je še Itaka, otok zeleni?
Penelopa zvesta domá še žíví?...

In peva rapsod in jim pripoveduje —
dogodbe pradavnih, pozabljenih let?
Ne, to je življenje, resnično življenje;
Heleni svoj živi tu gledajo svet!

Té božje Homerjeve mične pesnitve!
Srcé ne navžije se jih in uhó!
Kdo hotel domov bi zdaj k ženi in sužnjem!
Ah, vsak dan poslušal bi človek vse to!...

Zamaknjeni vsi so v prizor epopeje.
Vse tiho, vse sluša, pobožno molčí...
Le morje nemirno tam ruši tíšino,
ob skalah se péni, šumí in bučí...

„A kaj je to? Kdo je tam v kotu tá stavec?
Na klopi se zgrudil sedaj je... Krčmar,
poprašaj ga, kaj mu je! Ali pijan je?
Homerjev ga ep tako ganil je mar?“

„Bog vé, kdo je mož sivolasi in slepi!
Opoludne prišel v naš skriti je kot.
Spotila je pač siromaka vročina,
utrudila dolga nemara ga pot...“

„Kdo, gost, si naš ljubi? Kako ti imé je?
Odkod si? Kje dom tam ostavil si svoj?
Če tukaj izdihneš, popotnik čistiti,
kam prah naj telesni mi pošljemo tvoj?“

„Z obali eolske tam daleč domá sem!
Pa to so zdaj same postranske stvari!
Vzemite, rojaki, pisala v desnice!
Sedaj imam druge važnejše skrbi!“

„Zapišite hitro!... Vse svoje življenje
premišljal o tem sem do dnešnjega dne...
Sedaj šele našel besedo sem pravo...
Zapišite, dokler mi bije srcé!“

„Tam, tam — v epopeje odstavkih poslednjih —
drugače prepeva rapsod naj poslej!
Tam, veste, ko Itako svojo preljubo
zagleda moj hrabri junak Odisej,

„...tako-le zapišite!...“ Stavec umolkne...
„Homer je umrl!“... In molčé se mu vsi
priklonijo mrtvemu pesniku gostje...
Nesmrtosti himno mu morje šumí...

JESENSKI VEČER.

Spisal A. Sever.

(Konec.)

Tudi, ko se je pripeljal nazaj v Stari Log, ni imel miru; hodil je po sobah okoli in ko je prišel izpred hiše preko dvorišča nazaj v vežo ter stopil v obednico v pritličju, je sedel na obsežen usnjat naslonjač.

Mrak se je ulegel že popolnoma in v veliki sobi se je komaj še razločila miza in nekaj stolov okoli njé, le okna so se videla v stenah kot svetle lise.

Kralj se ni ganil; vznemirjen ni bil več, nego miren do skrajnosti. Tišina je vladala vsenaokoli, samo ura se je slišala, in bilo mu je, kakor če bi imel nečesar dočakati. Vstal mu je pred oči tisti trenutek, ko se človek loči od sveta in zapusti življenje, ko se izvrši v bitju slednjega človeka največja izpremema, kar ga jih sreča, ki nastopi kar na mah in nepričakovano, kakor izven sveta in človeškega pojmovanja in ki jo ljudstvo zove smrt. Nekaj družega je smrt kakor življenje, nekaj, ki je življenju popolnoma nasprotno in ni nadaljevanje njegovo, pa nekaj silno važnega, kajti neodvisna je od človeške volje. Nenavaden in usoden se zdi ljudem tisti trenutek, ki stoji kakor orjaška, temna gora na koncu dejanja in misli, za katero človek ne slutí družega kakor veliko temo in konec svojega bitja, večni konec.

Tedaj se je Peter Kralj zravnal v naslonjaču ter stopil po sobi gori in doli. Odprl je vrata v vežo; tam zunaj je bila noč in megla se je že vlačila noter in jesenski duh odpadlega listja. Na zidu je gorela majhna svetilka, ki je metala luč za vrata v kot, kjer je bilo nekaj orodja in več poljskih pridelkov. Skoraj v istem hipu je prišla z nasprotne strani stara ženica snežnobelih las, ki je gospodinjala Kralju, počasi, drsajočih korakov ter ga vprašala, če mu naj prinese večerjo. Takoj na to pa je izginila nazaj ter nesla v obednico jedi na krožnikih. Kralj je sedel za veliko mizo sredi sobe, nad katero je prižgala ženica luč, a jedi se skoraj ni pritaknil; prižgal je smodko ter gledal predse, ko je prišla starka po ostanke. Vladal je mir, oni mir otožnih jesenskih večerov, ki so tako neizrečeno dolgi in sentimentalni. V kotu je sanjala ogromna zelena peč z vdolbenimi otlinami, stara morda toliko kot Kraljevo domovanje. Ob stenah, ki so se belile dolgočasno, so stale omare, polne knjig in ob njih so slonele lovske puške. Med slikami na platno, ki so visele po zidu, že čisto otemnele, ter so bile videti, kakor

da so izrezane iz starih cerkvenih podob, so stale prešerno črno in rmeno pisane majolike na polici, velike in majhne, pod njimi pa je bila vzdana v zid ura in nihalo se je posvetilo, kadar je vdarilo na eno stran. Bil je lep, tih večer, poln skrivnosti in tajinstvenosti, ki ga je motilo le zateglo lajanje psov doli v vasi, v Starem Logu, in kakor jih je prečul Kralj stotero in stotero.

Kralj je čutil vso sanjavost in lepoto tihote. V duši mu je vstala slika umirajoče narave v jeseni, tistih dolgih poljan, po katerih je hodil na lov in ki so jih rezali vijugasti črni jarki, ob katerih je stalo golo drevje. Po nebu, ki se je dotikal v neskončni daljavi zemlje, so hiteli belosivi oblaki, da so se videle le modre pege na svodu; iz zelnika pa je švignil včasih plašno kak zajec ter bežal proti gozdu.

Čudno razkošje ga je obvladalo v takih dneh, ko je šel o mraku domu in se je vzdignil izza vaških streh mesec ter zasvetil v naravo kakor pogrebna sveča in je zazvonilo daleč tam na selu. Nikoli se ni mogel tako globoko zatopiti v filozofijo narave, kakor tedaj. Zdelo se mu je, da diha polje in nebo iz sebe veliko zadovoljnost in srečo, ni se mu zdelo, da bi bila žalost, ki je razlita po vsem, nego čutil je kakor vdanost v nerazrušni večni zakon, ki je vpisan v prirodu, — takrat, ko je umirala narava. Kralj je vedel, da konec narave ni strašen, ampak potreben in veličasten, kakor je lepo in veličastno rojstvo njeno v spomladi. Protin naraven in neutemeljen se mu je zdel odpor proti koncu in pa nespameten.

Nekaj novega je začutil v sebi in bilo mu je, kakor da se mu bliža, kar je pričakoval. Zdelo se mu je, da se odpirajo vrata resnice in da se mu blešči od daleč njen sijaj.

Kaj je res strašen konec življenja, kaj je smrt človeška grozna in stvar, pred katero mora trepetati človeška duša? Ali res uniči smrt lepoto življenja ter mu jemlje vrednost, zato ker ga konča za vedno in hodi vedno pred njim? Nikdar, — kajti smrt je potrebna in brez nje ni življenja; smrt spada bistveno k življenju ter mu daje šele pravi pomen, daje mu tisto dragocenost, katere bi sicer ne imelo, ker bi je ne moglo imeti. Če bi življenje trajalo večno in bi ne bilo nikdar konca našega bitja, bilo bi nam blago, katerega ne ljubimo in ki ga ne čuvamo, ker ga nihče ne more vzeti, pa se zaradi tega ne brigamo zanj. Življenje bi postalo

brez vrednosti, kakor kamenje na cesti, za katero se ne zmeni nihče; bilo bi nadležno in vzbujalo bi stud, naj bi bilo še tako sladko in mamljivo, kajti bilo bi brez konca. Brez impulza bi teklo življenje in človeške sile bi se ne razvijale in ne stopnjevale do popolnosti. Spomlad polna cvetja in himen prirojenja, bi vzbujala gnus, če bi ostala večno na svetu in solnce bi rodilo obup, če bi ne zahajalo zvečer za gore.

Jasno je bilo Kralju v duši in razlagal si je strah pred smrtjo kot vir, ki teče iz napuha in upornosti. Zrl je veliko resnico ki ga je objela vsega ter navdala z radostjo in veseljem. Prevzelo ga je zmagoslavje in sreča, kajti še le tisti spozna vso lepoto življenja in vso njegovo krasoto, kdor premaga smrt in gleda nanj z vedre višave.

Kako bi mogel zreti ribič, ki se vozi po reki v čolnu, vse njeno veličastvo, kadar sije nanjo solnce in se bleste milijoni valov v njegovi večni luči, da miglja po gladini daleč, kamor seže oko. Ribič, ki ga nosi reka naprej, ne vidi vseh tistih milijard bilk, ki se zrcalijo v vodi. Vse veličastvo njeno vidi tisti, ki stoji nad reko, na gori, in ne ribič, ki se vozi po nji in ne oni, ki se bori z njenimi valovi.

Kralj se je spomnil kmetov s Sela. Žalost ga je obšla, ko mu je priplaval pred oči ljudski strah pred smrtjo, ki navdaja narod z obupom. Zasmilili so se mu tisti priprosti ljudje, ki so šli za pogrebom, kakor bi se bali nekega zla, ki se ne da odvrniti, ki so potem v krčmi hoteli udušiti

v sebi razdvojenost, dasi le instinktivno ter pili in onečaščali velik trenutek človeški. Premožni kmetje, ki so polivali vino po tleh ter bili ob mizo, ker so se čutili oblastnejše od drugih in ki so hoteli strahovati sosede, tavajo v strahu in temi. Zasmililo se je Kralju v srce ljudstvo na Selu in zasmililo se mu je ljudstvo v Starem Logu, saj ti ljudje sprejemljejo navade in mišljenje s tradicijo, ki jo dobe od prednikov in katere ni mogoče podreti.

Nenadoma pa je prišlo Kralju nekaj v spomin in zjasnil se mu je obraz! Tam spodaj v vasi je živel včasih človek, ki so mu dejali Matija. Imel je čisto sive lase, kajti bil je že jako star, obraza pa je bil mladeniškega, skoro otročjega. Prišel je bil ob vse premoženje po nežgodah in postal je revež brez doma. Pa ni pijančeval in se pretepal s sovražniki, vedno je bil veselega lica. Pomrla mu je vsa družina, žena in otroci, in nič ni tarnal in nikoli ni gledal predse temno in potuhnjeno, ko je hodil za pogrebom za njimi; zadnjemu otroku je še celo sam izkopal jamo, ker ni imel, da bi plačal cerkovniku. Bil je vedno jasnega duha, kadar ga je srečal; pred nekaj leti pa je bilo, ko je hodil spomladi okoli sv. Jurija tri dni na njivo okopavat in poslušal je kukavico in se ni ganil, ko je zapela, kakor so pripovedovali, četrti dan pa je legel na klop, nikomur ni nič potožil in umrl je kakor bi bil zaspal.

Morda je tisti Matija čutil približno tako kakor Kralj.

UGASNI MI, ZVEZDA . . .

M. P. Nataša.

Ugasni mi, zvezda,
ugasni na nebu,
naj te ne vidi več moje okó!
Skrij se v vsemirja
tihe daljave,
skrij te med druge zvezde nebó!

Kadar okó se v tebe ozira
v solzah mi plava —
Bog ve, zakaj? —
Njegovo zvestobo
v tebi, o zvezda,
iskalo moje srcé bi naj?! —

Tebi je dana
stalna zvestoba
njemu ni znana
verna ljubáv!
Ugasni, oj zvezda,
ugasni na nebu, —
bodi pozabljena sredi višav!

IVAN TIŠOV:
SPASITELJ-UČITELJ.

AŠKERC IN MURN.

Spisal profesor dr. Josip Tomišek.

Dve pesniški individualnosti! Eden, ki je bil le mlad, ki ga zdaj že krije grob, drugi stoječ v moški dobi, ali še vedno mlad. Z žalostjo se spominjamo smrti prvega, z veseljem se zavedamo, da nam drugi živi. — Še različneje ko življenje je njiju poetična izobraženost: tam resignacija — tu energija; tam počitek — tu gibanje; tam nedoločen mrak — tu jasna luč, tam rahle poteze drhteče roke — tu piše krepka roka s trdim kamnom v steklo; oba pa sta pesnika! Taka je poezija, materin jezik človeštva!

I.

Brez oznanila, brez vsakega nakita stoji pred nami drugikrat naš najmarkantnejši pesnik s svojim najmarkantnejšim delom.

„Pesnik Gorazd (Anton Aškerc) je vzbudil zadnja leta s prekrasnimi svojimi pesniškimi proizvodi v Slovencih obče zanimanje. Plastično izražanje, lepa dikcija, blagoglasni stihi, zdrav realizem in poseben epski talent dičijo vse njegove, iz narodnega življenja in slovenske zgodovine zajete pripovedne poezije, o katerih se je že večkrat izrekla želja, da bi jih pesnik v knjigo zbrane dal na svetlo. Ustrezajoč splošni želji, podajamo zdaj Slovencem zbirko njegovih balad in romanc ter zajedno vabimo na prijazno naročbo.“

To naznanilo je razpošiljalo založništvo o Veliki noči l. 1900. in zagledala je beli dan epohalna knjiga.

Besnel je tedaj hud vihar po ozemlju slovenskih duhov, novodošla knjiga pa je stopila v dnevno luč prav tam, kjer je kazal veter-krivec svojo uničujočo moč najbolj. Ali iz trde in trdne snovi je bilo izklesano novo umetniško delo, stali so verzi kakor junaki, ki jih prešinja duh neustrašenega vojskovodje; ta duh je jamčil bojevnikom končno zmago. Vihar je potihnil, svetlo solnce poezije je zasijalo zmagovito izza oblakov ter je pozdravilo z vedrim veseljem svoj plod. In Slovenija zdaj je epika imela!

Slovenci so uživali ta plod, kadar se jim je pokvaril okus; če jim je presedala slastna hrana iz kemiškega laboratorija slovenskih stihotvorcev, so se iznova pokrepčali ob teh zdravih poezijah, naslanjajoč se ob teh resnih, pa nikoli zamolklih ali hreščečih glasovih, humornih, pa nikoli smešnih prizorih, ob domačih, pa nikdar banalnih mislih. Bile pa so tudi nove misli, tako nove, da so se zdele prevratne onim Slovencem, ki si Slovenca ne morejo misliti drugačnega, kakor kmeta, ali bestijo. Toda v 20. stoletju pač ni slovenskega slovstvenika, ki bi bil nasprotnik teh svežih glasov.

Tako „mlad“ kakor Murn ni bil Arškerc — nikoli; l. 1890. — rojen je l. 1856. — je imel svojo mladeniško dobo že za seboj; ali še kot Gorazd je nastopal moško-krepko... Tudi njemu se ni v mladosti godilo bogvedikako dobro — kakor sploh našim dijakom ne — ali obdarjen

je bil z železno energijo, ki se ni dala upogniti v življenja borbah. Tako imamo dvojen vzrok, da iščemo pri Aškercu zaman „mladinskih“ pesmi.

Malo, malokdaj udari Aškerc na kako elegično struno; n. pr. v krasni nočni sliki „Javor in lipa“. Tukaj vidimo, da tudi črnogorska Muza Aškerčeva čuti nežnost v svojem junaškem srcu. Ta pesem me nekako spominja Murnove „Ah, ti bori“, ki spada tudi med najlepše poetične slike, kar jih imamo; mirna harmonija, v katero se tope ob koncu akordi, je fino posneta po živem vzorcu, le oni „ah“ je preveč Murnov; tu bi se mu bilo treba učiti pri Aškercu.

Kdo ne pozna Aškerčeve vzor-balade „Mejnik“? Že so poskušali posnemati take verze, ali ni šlo! Tudi pri Murnu ne! Ta je izbral celo slično snov za svojo „Kvatrno balado“. Ali kaka razlika med obema! Plastika Aškerčeve balade je pri Murnu razblinjena v gostobesednost ter v prisiljen humor („mošnjo težko, no, glave ni lažje imel“) ali skoraj nerodno prozo („noč, v kateri gode se tak čudne reči, da kdor čuje jih, vsak se zgrozi“) ter v banalnost („šum (?), kot bi peljal kdo s parom seno“). Brez dvoma je to „balada“ izmed najslabših Murnovih pesnitev; sploh so se mu najmanj posrečile te, ki jih imenuje „balade“ in „romance“. Murnove epske slike so take kakor staroegipčanske podobe, sestojče le iz črt brez perspektive; Aškerčeve pa so umetniški izklesan marmor.

Na takih vzgledih se spozna najbolj Aškerčeva posebnost in odličnost. — To pot je sicer le nanovo izdal svojo prvo knjigo. Bila bi naša dolžnost, ozirati se na to, koliko je izpremenil svoje pesmi. Primerjavši obe izdaji, sem si zabeležil na stotine predrugačeb — to spričuje pesnikovo vestnost — bralcem pa nudim le nekaj odstotkov od nabrane snovi. Jezikovno so vse pesmi temeljito popravljene; odpravljeno je „bomkanje“ (bo pohvalil: pohvali, vlegel bom: vležem itd.), mnogi izrazi so nadomeščeni z boljšimi ali jasnejšimi (njega silni duh k očakom ide: duh njegov preseli se k očakom; užiga mu lepa ga židovska hči: užiga mu Judit ga, ž. h. itd.), popravljen je besedni red in metrum. Na primernih krajih se rabijo zdaj popularne tujke (ki jih v 1. izdaji ni) pač zato, da zadobe dotična mesta zunanji znak narodnih pesmi (na „klosterskem“ vrtu sedi samotar; „študent“ . . . gre); tuintam se posega tudi v jedro, n. pr. konec pesmi „Tri ptice“ je zdaj drugačen, boljši; tudi „Brodnik“ je pridobil nov moment. Kak verz je tudi izpuščen, n. pr. v „Svetopolkovi oporoki“; v „Vaški lipi“ pa je izostala cela druga

kitica, pač zato, ker je bila zgolj opisovalna; tretja kitica te pesmi pa mi ugaja bolj v prejšnji obliki.

Kot dovršen pesnik je stopil Aškerc s 1. izdajo pred občinstvo, knjiga je in ostane zlata knjiga, balade in romance pa biseri. Ti biseri, ki se blišče že sami ob sebi, se zasvetijo tembolj, če jih porabi v nakit ona umetnost, ki sega najbolj v srce: godba. Slišali smo, kako je pel dr. B. Stuhec trojico Aškerčevih balad, kakor jih je uglasbil Risto Savin, in blagrovali smo pesnika!

II.

„Lep, prelep je šopek ta,
zlate v njem so niti;
kdo do smrti zdrav, vesel
bi ne hotel biti?“

Tako se glasi prvi takt v Murnovi „Pesmi“. Lepo in lahkotno ti zazveni v uho, kakor bi zažuborel trio dunajskega valčka; ali ni ti še pričelo srce poskakovati, že zapoje struna trdo, jekleno, in srce se ti krči . . . „Kdorkoli pod milim nebom živi . . .“ to smo čebljali v srečnih otroških letih, smo z ognjem uresničevali na svoji osebi, in veseli smo bili, dasi ne vedno srečni . . . Obraz pa se nam izresni in oko gleda preko knjige tja daleč, kjer se neha telesnost, ko čitamo nepričakovano vprašanje: „Kdo do smrti zdrav, vesel | bi ne hotel biti?“ Mari se tako vprašuje deklica, ki ima nad srcem pripet „prelep šopek“, ali navdajajo take misli fantiča, držičega v roki nagelj, vrtnico? Ne, ne! Vse kaj družega vprašujeta; njima done še zvoki valčka dalje in dalje! Naj bo tudi finale neprikladen valčku, zdaj ne misli glavica na to, tega ne čuti srce . . . Aleksandrov pa misli ob prvem akordu na disharmoničen finale; neposredno ter skoraj kruto zapoje tromba že po prvih zvokih končni motiv, ki se glasi:

„Brez ljubezni hodim jaz
in brez nad po sveti —
lahk bo poslednji čas,
lahko mi umreti.“

Taka je Murnova „Pesem“ — po mojem mnenju zanj najznačilnejša — take so njegove poezije. Povsod ta disharmonija, ne povsod tako kričeča, ali vendar za bralca, ki ima srce — le za take je Murnova knjiga poezij — jasno čutna. Kako brhko, celo jovialno in z razkoračeno dobrovoljno pozo nam predočuje pesnik „Semenj“, o samem sebi pa pravi

„i jaz sem med ljudstvom, a tih in neznan . . .
ah, na nesrečni, nepravi dan
zablodil po svetu sem belem.“

Tak je pesnik!

„A da pride na deželo, potem je vsaj za nekaj časa čisto drugi. Tu se razmahne, da ga je sama radost in smeh... V prirodi je srečen in ničesar mu ni treba.“ — Res? Ti in še drugi cvetoče lepi stavki stoje v predgovoru k knjigi; ali poetično zrcalo in nepremagljiva želja človekova po kaki formuli v duševnem življenju je zapeljiva. „Ko pride na kmete, je kmet! Da! On gre na polje kakor kmet orat in sejat, on postopa veselo za plugom („Hrepenenje“), on reže brazde kakor kmet, ali on, pesnik, pristavi ne kakor kmet:

„pa začrtajo se brazde
v lice mi globoko...“

Proti volji se je oglasil v pesniku-kmetu ta motiv, ali oglasil se je. — Tak vtisk dela prva pesem v II. oddelku, ki zavzema izvečine pesmi iz kmetkega življenja. — V zadnji pesmi tega cikla še zre pesnik skozi okno po vasi. Božič je, ali njega ne navdajajo božične misli, kmet s suho prozo se oglašča v njem v dvakratni tožbi, da so „poti težke in zamedene“; poezije zime na kmetih — kolikor je je — pa nam ne odkriva, s sklenjenimi rokami vzdihuje Murn — mestni človek:

„z žalostjo, blede nevesto,
ah, živeti sem pričel!“

To je trpek odgovor na njegove „želje“,

„da mi Bog je dal na voljo,
volil dom bi in devico.“

Kajpada, ko bi Bog človeku le na voljo dajal, kar si hoče pozeleti, bi ne dobil kmetški fant one „bistre golobice“, ki mu je namenjena; lirski in drugi pesniki bi pridržali záse zlato solnce in blede luno ter še marsikaj, kar je pod njima! Pa ne delajmo našemu pesniku krivice: on si je pač za trenutek želel, da bi bil kmet; potem bi res imel dom in devico, ali kmet-Aleksandrov bi tudi seveda mislil drugače kakor misli poet-kmet Aleksandrov!

Ne! Oni duh, ki preveva kmeta in njegovo življenje, ne ojačuje Murnovih poezij. Poizkušal je pač, njegov pravec obrniti náse; spravil je v pesniško obliko celo kmetke burke in povesti o strahovih („Kvatrna balada“, „Mlinar in hudič“, „Vodomec“), ali le ena („Mlinar in hudič“) se mu je precej posrečila; pri onih pa se pozna prisiljenost, — tujki sta med družicami.

Glede misli in izraza se nekatere pesmi res gibljejo v onih mejah, preko katerih obično ne sega zanimanje kmeta, npr. „Pesem o klasu“, „Snubači“, „Ženitvanjska pesem“, „Tašča s kupico“, „Šent Janževo“. Mirni glasovi done iz teh pesmi — „Snubači“ in „Tašča s kupico“ skoraj ne zaslužita imena „pesem“ —, premirni, nekako mlačni. Ne morem verjeti, da bi koga ogrele; nemara se motim, ali zdi se mi, da jih je pesnik zapisal bolj mehanski, pod trenutno zljubivostjo ter da imajo tudi te nevidno elegično ozadje.

(Konec prih.)

PUST.

C. Golar.

In s snegom priplesal je pust,
To bilo je rajanje, hej!
gorenjska vasica živela
je burno kot nikdar poprej.

Vrtela se mlada je kri,
odmevali vriski so v noč,
harmonika, petje poskočno
se čulo iz vaških je koč.

Ej, fantje trije, vsi mladi
odplesali so pred oltar,
vsak lepo dekle, a znabiti
kaj več še dobili so v dar...

In s snegom odplesal je pust,
že cvete zeleno polje,
in Velika noč je minula,
a zibelke tri že drčé.

Očancem to v glavo ne gre —
kaj čuda se letos godi?
Pred pustom poroke, zdaj krsti,
začarano to se jim zdi.

In lipa na vasi vrši
zagrnjena v cvetje dehti,
dojenčki se jokajo v zibkah,
a mamicam lice rdi.

V. ОЛГА: К ОБНАИЛУ.

VAZILIJ POLJENOV:
JEZUS KRAJ JEZERA.

HIC RHODUS!

Spisal Ivo Šorli.

(Dalje.)

In deset minut pozneje je stopala uboga stara gospa proti trgu, oblečena v črno, priprosto obleko, sključena pod bremenom trpljenja. Evgen je gledal iz svojega okna otožno za njo, kako se je pomikala počasi po beli, prašni cesti dalje. Ne, če se ne usmili tega simbola trpeče ljubezni, ki pride k njemu v podobi lastne, stare matere, potem ni več človek, potem naj se ga čuva! In oči so se mu zasvetile . . .

Stara gospa je potrkala boječe na vrata svojega sina in vstopila.

Ivan jo je pogledal presenečen. Bil je danes zelo slabe volje. Slišal je prvič, o čemer je govoril že dolgo ves trg, da si morata biti Alma in Evgen dobra. Pomiril se je bil naglo, da je izgubil nevesto. Bil je še premalo časa ž njo, da bi se bil neresljivo vlagal v misel, da brez nje ne more živeti. Tudi si ni znala osvojiti njegovih sanj, in sanje so, ki plapolajo iz njih oni bajni, omamljivi ogenj ljubezni. In poleg tega je bil Ivan mož, ki bi bil znal tudi tak ogenj zatreti s silo. Odpodil je od sebe vsako misel nanjo, ki je obletavala njegove možgane in se udal popolnoma delu.

Danes zjutraj pa se je vendar zdrznil, ko mu je povedal sodni adjunkt, da si je izbrala Alma Evgena. In to gotovo takoj nato, ko se je ločil on od nje, mu je zatrdil adjunkt.

Hodil je trdo po svoji sobi. Njegovo samoljubje je bilo zadeto, kakor še nikdar. Tako torej! Evgen je njegov naslednik. Ta človek, ki ga ima v svoji pesti, da ga lahko zdrobi v hipu, ta človek se drzne sesti tja, od koder je moral on pravkar vstati. Ta revež se mu upa kljubovati!

Ustavil se je. Čutil je pač, da je vse neumno, kar sumi, da Evgen gotovo niti ne misli, da bi hotel kljubovati njemu, a trpkega čustva v sebi se vendar ni mogel otresti.

„Ha, in ona!“ se je nasmehnil. „To je morala biti ljubezen do mene. Morda ga je poljubljala že isti večer, ko sem odšel jaz. Take so, vse so enake! In pri tem se je drznila biti celo razžaljena, ako se mi je videlo, da je prozaična! — Toda, čaka naj, jaz ji pokažem, kdo da sem! Jaz ji sklonim njenega dečka, do tal ga ji sklonim! — In tudi starega oderuha lahko poteptam v prah. Zgrabiva se takoj, da vidiva, kdo je moč-

nejši. Poberem mu izpred nosa še zadnje dolžnike, izpraznim mu krčmo, vržem ga z županskega prestola, razbelim mu tla pod nogami, njemu in njej! In vse bo moje, dolina in grajščina nad njo. In hodil bom ponosen in mogočen okrog, da bo videla, koga se je upala žaliti. Uničim jih vse, sami berači bodo okrog mene, a jaz vsem edini gospodar."

Stal je visokovzravnčan ob oknu, oko pijano prešerne slike pred seboj. In prav takrat so se odprla vrata in pred njim je stala njegova stara mati s svojimi žalostnimi očmi, bleda in upala, v črnem, priprostem, že skoro ogoljenem plašču. In vztrepetale so ošabne, krute sanje in izginile.

Hitel je k nji in jo posadil rahlo na mehke stol.

"Kaj pa je, mama, da ste se me spomnili po tolikem času?"

In ona mu je povedala, zakaj je bil danes Plavec na Holmu in s solznimi očmi ga je prosila, naj se vsaj zdaj usmili Evgena.

Molče je hodil po sobi. Omahaoval je. Ali naj se res uda zdaj, ko je vztrajal že toliko časa; ali naj se res da omeščati, da si bo potem moral priznavati, kako majhno je bilo njegovo zdravljenje nemarnega brata, kako klavrna je bila vsa njegova borba z lastnim srcem, ki mu je slednjič vendarle podlegel? Ali se ne bo zdel samemu sebi neizrečeno smešen, da je obstal sredi pota, ki ga je sklenil hoditi brezobzirno do konca?

In vendar — kje naj vzame toliko moči, da odpravi to revo, ki je zaradi njega toliko pretrpela, ki je bila njegova mati? — Ali bi je ne pahnil s svojo navidezno krutostjo brezvestno proti grobu?

Toda ne, to so nezdravi, mehkužni občutki! Vztrajati mora, ako je prišel tako daleč. Kmalu bo vsega konec in tedaj spoznata mati in brat, da jima je hotel le dobro, da je bila njegova trdost potrebna. Brat se še vedno le opoteka, ni še padel, a treba je, da pade, da ga zaboje vsi udje, potem pa bode on prvi, ki priteče, da ga dvigne, potem bode šele vedel, kaj se pravi to: pasti in vstati. „Sploh pa se meni polovičarstvo stуди, izvršiti hočem, česar sem se lotil, popolnoma!“ je zamrmral odločno in se obrnil k materi, ki ga je opazovala s plašnimi, skoraj presenečenimi očmi, kakor da ne razume, kako da more še premišljati, ako ga prosi lastna mati.

„Ne morem, mati!“ je izpregovoril in povesil nehoté oči. Ustrašil se je sam svojega glasu. Moral ga je s silo potisniti iz sebe, zato je bil oduren, hripav, njemu samemu tuj.

Kakor da je kdo staro gospo zabodel.

„Ne moreš?“ je jeknila in strmela brezizrazno vanj.

„Ne morem, mati! Ne obsojajte me! Pustite me še nekaj časa! Vse, vse bo dobro, samo pustite me!“ je govoril hlastno, hripavo, kakor da prosi sam usmiljenja.

Še en pogled, poln brezkončne žalosti in srda ga je zadel, in mati je odšla molče skozi vrata.

Naslonil se je ob omaro in gledal topo predse. Potem pa je stresel z glavo.

„Kakor sem rekel, tako ostane! Tu smo na vrhuncu te igre in zdaj navzdol, da bo prej konec.“

11.

Nekaj čudnega, tako mračnega in resnega je prežalo okrog Ivanove hiše. Na malem, s črnim železjem ograjenem vrtu pred njo je cvetelo in duhtelo, kakor nikjer drugod v vsej dolini, a tako zapuščene, žalostne so se zdele te cvetke! Samo proti večeru je stopala med njimi stara postrežnica in jih zalivala, sicer pa je bilo ves dan tiho med njimi in tiho za temnožoltimi, vedno zaprtimi zaklopnicami.

„Kakor da bi šel mimo pokopališča, se mi zdi!“ je rekel v nedeljo nekdo, ko so odhajali ljudje od maše tam mimo.

„Mimo vislic, reci, mimo vislic!“ se je zasmel drugi, in vsa gruča se je prisiljeno zasmejala. Sovražni, trdi pogledi so trčili ob trdo zidovje in se odbili od njega . . .

Tolpa za tolpo je stopala mimo, vsi z isto tesnobo, z isto grozo v srcu. Ljudje so se bili dodobra iztreznili. Nihče ni pričakoval več usmiljenja od krutega upnika. Nekateri so že bili pri njem in ga prosili potrpljenja, a odpodil jih je vse.

„Kako pa mislite to? Seveda, tako za šalo sem vam določil roke za vračanje, kaj ne da? Ha, ha, ta je lepa! Kdor ne plača do tistega dne, kakor sva se pogodila, temu prodam vse in amen!“

In bolj in bolj nestrpno je sam pričakoval konca. Življenje, kakor ga je živel zdaj, mu je postalo neznosno. Ves dan je ostajal doma, ne da bi vedel, kaj početi. Občeval ni že z nikomur več. Vse se mu je izogibalo, vse se ga je balo in ga sovražilo. Kadar je zapustil svojo sobo, krenil je najrajše na samotna pota, kjer ni srečal nikogar. In vendar se je mešala med trpka čustva, ki so ga mučila, neka zadovoljnost, zavest, da trpi za lepo, sveto stvar.

„Pride dan in pride kmalu, ko spoznate, kaj sem vam bil“, so bile besede, s katerimi se je

tolažil in se jih končno tako privadil, da jih je mrmral nezavestno predse na svojih samotnih izprehodih.

Ljudstvo pa se je iztrezalo bolj in bolj. Sami niso vedeli, kaj pride, a slutili, da se mora nekaj izpremeniti v dolini. Prvi je imel plačati Podrekar. Kaj stori neki Ivan ž njim?

Še Plavec ni bil več miren. Jasno mu je bilo, da poizkuša Ivan ugonobiti tudi njega, in dasi si je bil v svesti, da je on edini, ki se mu more ustavljati, bal se je vendar premetenega, navidezno prijaznega nasprotnika. Da, Ivan je prihajal še vedno k njemu na kozarec piva, kakor da res ne ve, čemu naj se izogiblje Plavčeve hiše.

In vendar je bilo že razglašeno, da prodajo holmsko grajščino na dražbi. Plavec ni hotel več čakati. Ako sem hiter, se ga morda še ubranim, je premišljal, ako mu dam pa časa, iztrga mi tudi še to iz rok. Vgloobil se je bil v zadnjem času že popolnoma v misel, da bo na stare dni kraljeval tam gori. Res, da ima do smrti stara gospa pravico do hiše, a za par tisočakov se mu gotovo umakne.

Bivanje v trgu se mu je zagabilo. Kakor neviden, tesen obroč, se je bližala njegovi hiši nasprotnikova moč. Tam zadaj za trgom je bil založil Ivan Plavčevega glavnega tekmeča z izborna pijačo po neverjetno nizkih cenah, da so zehale njegove prostorne pivne sobe cele dneve od morečega dolgega časa. Že vse leto je upal, da dobi veliko podjetje pri železnični gradnji, kar naenkrat ga je izpodrinil Ivan s tako nizko ponudbo, da uprava njega niti upoštevala ni. In tako je šlo teden za tednom. Plavec je škripal z zobmi in si želel čim nestrpnejše od tod. Na Holmu bo slednjič vendar mir pred temi večnimi šikanami. A hiteti je treba, hiteti! Ivan ima svoj denar raztresen po vsej dolini, in sodnija ga ne bo čakala, da ga zbere. In priganjal je in se podvival s pripravami za dražbo, kolikor je le mogel.

Ivan pa se je zadovoljno smehljaj. „Torej se nisem motil, mož mi gre res na roko“, se je muzal. „Le hitro, le hitro, da izprevidijo čimprej, kaj je moj pravi namen! Čimprej bo Evgen rešen, tembolje, sicer ga ta topa resignacija popolnoma potare.“

In Evgen je bil že skoraj popolnoma otopel.

Od onega večera je bilo prešlo že precej časa. Sedel je mračen, obupan spodaj v trgu pri Plavcu v zadnji sobi, ko je vstopila Alma. Sočutno ga je pokarala, naj ne bo tak, a on jo je zavrnil skoraj surovo.

„Ej, z mano ne smete biti taki, Evgen, saj sva stara prijatelja!“ ga je prosila iskreno, prisrčno.

„Dà, dà, stara prijatelja in kmalu celo svaka!“ ji je odgovoril pikro.

A potem mu je ona razložila vse, kar se je bilo pravkar dogodilo med njo in bratom, in njemu je zavrela kri po žilah. . . . In sam ni vedel kako, da mu je slonela v naročju in se mu gorko privijala. . . .

„Torej sem dobila vendar tudi jaz dušo, ki me resnično ljubi, torej smem tudi jaz ljubiti z vsem zaupanjem,“ mu je pisala v svojih kipečih listih.

In dan za dnem se ga je tesneje oklepala. In njegove moči so rastle in rastle: z vsemi silami se je boril za svojo srečo. A izprevidel je kmalu, da je vse zaman in vedno bolj šibak se je opotekal pod neznosno težo, dokler se ni brezupen zgrudil pod njo. . . .

Toda njeni ljubezni se je moral čuditi bolj in bolj. Iz vsakega pisma se je iznova prepričal, da mu stoji trdno na strani. A ta zavest ga je vznemirjala le še hujše. Vse je izgubljeno, čudežev ni mogel pričakovati, da ga kdo reši. Toda kaj bo on, berač, kako naj preskrbi družini bodočnost, ko ne bo mogel preživeti morda niti sebe in matere! Ali bi ne bilo bolje, da izgubi še njo, ko izgubi že vse drugo? Zdelo se mu je, da bi sprejel tudi ta vdarec topo, brezbrizno, kakor je že za vse neobčutljiv, kar se je godilo okrog njega. Materino neprestano ihtenje mu je postalo nekaj vsakdanjega, ker je že moralo pač tako biti; za priprave k dražbi se niti brigal ni. Včasih je pogledal k delavcem, potem pa blodil okrog po travnikih in senožetih. Zdajpazdaj mu je hotela vstati v možganih kaka misel, ali bi ne bilo bolje, da bi vse pustil in izginil, a spomnil se je matere in Alme in zmajal z glavo; vpraševal se je, ali bi ne poprosil še kje pomoči, a nasmehnil se je trpko in stopal zopet dalje. Čutil je neko prazno tesnobo v sebi, neko plehkost in trpkost, ki se je pa bolj in bolj umikala popolni apatiji. In težje in težje mu je bilo pisati Almi. Mrtve so ležale črke pred njim, trezne, trde, suhe; in med njimi nič več one rožnate meglice, ki jih je ovijala nekdanj, one sladke opojnosti, ki je duhtela nekdanj iz njih, onega bajnega parfuma, ki ga ni treba škropiti iz stekleničic. Kaj naj ji neki še pove? V njem je bilo vse zamrlo. Pač je zaplapolalo stokrat in stokrat v njegovi duši silno hrepenenje po njej in takrat je sedel k pisalni mizi in ji pravil, kako trpi, kako da mre po njej; a če je prečital te besede nekaj ur pozneje, bilo ga jih je sram. Da bi bila Alma ubogo dekletke, in njen dom v eni teh bornih koč tu spodaj, hodil bi k njej iskat tolažbe, in slikala bi si skromno, a srečno bodočnost; toda njegova ljubica je bogata

gospodična, in njen dom največja hiša v trgu, kamor ne sme on berač. In začutil je mržnjo do bogatih ljudi, in celó ona se mu je zadržala tuja.

A pisati ji je moral vendar. Saj ga je prosila vsakrat, naj je ne pušča toliko časa čakati. Tako gorka, skrbliiva so bila vsa njena pisma in iz vseh je trepetala bojazen, da bi je ne zapustil. In Evgenu je bilo mehko pri srcu, ko jih je čital, a obenem ga je trpinčila neprestano mučna zavest, da nima pravice do te sreče. „Ti dobro, zlato dekle!“ se [mu je izvilo vsakrat iz prs in sedel je in ji odgovarjal, drhteč od hrepenenja in občudovanja. A pozneje je zopet raztrgal vse, kar je bil zapisal, dokler ni bil končno prisiljen, oddati vsaj nekaj vrstic staremu čredniku, ki je že čakal za hišo.

Včasi se je vprašal, kaj bi bil zdaj brez nje. Otopeti bi moral popolnoma! Ona je bila še edina, ki mu je zdaj pa zdaj razburkala dušo, da ni zamrznila v njem. Toda ali bi ne bilo bolje, da bi mu popolnoma zamrznila? In polaščala se ga je bolj in bolj ta želja, lastna šibkim, strtim ljudem, hrepenečim, da bi jih kruta roka usode, ko jih je že pohabila, tudi še ubila.

V trg je zašel le še redkokdaj in še takrat se je vrnil naglo domov, ko je opravil, kar je moral. Čutil je, da se ga celó najboljši prijatelji nekam izogibajo. Smilil se jim je pač, in ljudem je vedno mučno v družbi človeka, ki se jim smili, ako se ne zna premagovati in biti vesel med veselimi. Še več pa jih je bilo, ki so gledali s topo škodoželjnostjo za njim. Same je čakala skoraj vse enaka usoda. Zato jim je delo dobro, da delé svojo nesrečo s čim večjimi. In Evgen je slutil vse to in se skrival pred njimi.

Po dolgem času je včeraj zopet enkrat govoril z Almo. Srečal jo je izven trga.

Bila sta v prvem hipu oba v zadregi. S silo je morala premagovati solze, ko je stopal s sklonjeno glavo, bled in mračen proti njej, ne da bi jo zapazil, predno ga je ogovorila. In vendar je čutila, da mu ne sme kazati svojega sočutja, da njegova bol ni izmed onih, ki hrepene po tolažbi.

Zdrznil se je, ko je začul njen glas in strmel nemo vanjo. Bilo mu je kakor bolniku, ki ni videl cele tedne dneva, a mu mahoma naiztežaj odgrnejo zastore, da ga oblijejo ščemeči solnčni žarki. Mislil je ravno nanjo in si izkušal ustvariti njeno sliko, ki je že skoraj popolnoma obledela v njem. „Čudno,“ je zamrmral slednjič nevoljno, „prav onih ljudi, ki jih najbolj ljubim, si ne mo-

rem več predočevati, ako jih ne vidim le nekaj dni, med tem ko se spominjam še danes natanko popolnoma nevažnih mi obrazov, ki sem jih videl pred leti. Morda bi se mi pa posrečilo, da bi jo docela pozabil, ako bi je ne videl prav dolgo časa? Ali bi ne bilo najbolje, da ji pišem, naj me poizkuša tudi ona pozabiti, ko ni nobenega upanja, da bi se kdaj združila?“

In zdaj je stala nenadoma pred njim in ga gledala s svojimi zvestimi, udanimi očmi. Bilo ga je sram misli, ki ga je bila pravkar obšla. Nje ni omajala vsa nesreča, ki je prišla čezenj, on sam pa omahuje!

Govoriti ni mogel nihče; molče sta si držala roki. Vse tiho je bilo naokrog. Iz podružniške cerkvice na daljnem griču je odmeval rahlo po dolini zadnji avemarija.

„Kje si bila, Almica?“ jo je vprašal končno tiho. Sam ni vedel, kaj naj ji reče, a molčati ni mogel več. Bal se je, da ga premagajo vsa ta mehka čustva, ki so se mu razlila hipoma čez dušo.

„Nežo sem šla obiskat. Dolgo ne bo več, revica. Predolgo se je silila z delom.“

Obmolknila sta zopet. Par trenutkov za toliko časa, in še zdaj naj govorita o drugih ljudeh!

„Alma, ali smem malo s teboj?“

Prikimala je molče, in stopala sta počasi dalje.

„Ne, jaz tega ne prenesem več dalje!“ je kriknil naenkrat in se ustavil. Kakor da je planila njegova omrtvela duša iz svojega težkega sna, ga je streslo.

Stisnil jo je strastno k sebi in jo poljubljal kakor blazen, kakor da se hoče napiti za vse večne čase slasti in moči iz njenih usten.

Izvila se mu je skoraj siloma in se oddahnila globoko.

Tudi on se je oddahnil in gledal za hip z negotovim očesom okrog sebe.

„Pojdi!“ mu je rekla tiho in pospešila korake.

„Pozabi me! Odženi me od sebe!“ je izpregovoril po kratkem molku, in glas mu je drhtel, da ga je komaj umela.

„Saj me imaš rad? Zakaj potem tako govoriš? Bodi mož! Naj se zgodi, kar hoče, jaz se ne odmaknem niti za las od tebe, dokler bom videla, da me ljubiš. A zdaj se vrni, da naju kdo ne vidi, Evgen!“ je pristavila nežno. „Pusti, naj se zgodi, kar se mora, a potem začnemo delati iznova!“

Gledal je dolgo za njo, sklonjen in žalosten, da so mu vrele solze nevede po licu . . .

(Konec prihodnjič.)

W. LEO ARNDT:
BOSANKI.

PISMA.

SLOVENSKA UMETNOST.

Ces. svet. prof. Iv. Franke.

III.

(Konec.)

Sternen ne potrebuje do dovršenosti več, kakor da svoj smeli rokopis v slikanju nekoliko ublaži, da barve in poteze bolj zedini ali pa da izpostavi svoja dela v toliko daljino, da se morejo v očesu gledalca zediniti. Kadar se prilega njegovo odlično „prednašanje“ in ostro karakterizujoča risba predmetu, kakor pri portretu „starca“, pa dosega učinek dovršenosti. Sternen se giblje svobodno v različnih predmetih, tako v figuralnem kakor v krajini, ima v oblasti forme, oblike predstavljenih stvari, njih plastiko ali telesnost. Dovolj ima slikarske vede in izvežbanosti, da skupi svojo moč v slike večjega obsega, ne le za „študije“, ker je doštudiral.

Žmitek je pokazal svoje znanje osobito s portretom gospoda Bamberga, ki ga je naslikal med razstavo v Ljubljani in razstavil v izložbi Kleinmayr-Bambergovi. S tem portretom je posvedočil, da se bliža izvršetku svojih študi, katere nadaljuje zdaj na akademiji zlate Prage.

Ivana Kobilca je poslala samo eno sliko, svoj lastni portret, fino dovršen, priprosta, toda intimna predstava duhovite dame brez iskanja postranskih efektov. Tudi tega portreta umetniška vrednost ni vzbudila primerne učinka, morda prav vsled svoje prirodne resničnosti in skromnosti predstave, pod katero pa se skriva za večje oko tehniška in umetniška dovršenost.

Anton Gvaiz je dosegel s svojimi krajinami in tihožitji polno priznanje občinstva in tudi kritike. Način in predmeti njegovega slikanja se nekako srečno skladajo z običajnim naziranjem o podobah. Kakor pri Ivani Kobilci veje tudi iz profesorja Gvaiza slik umirjenost duha, ker je njih umetniška volja in stremljenje v ravnotežju z zmožnostjo in s zavestjo o tej.

O mlajših talentih, Jama Luise pl. Rajders, Klein Roza, Klemenčič Franc in Žabota Ivan, ki so še sredi razvitka in se smejo po očitni nadarjenosti nadejati lepe prihodnosti, ne dozdeva se mi umestno, že zda-

zrekati odločno sodbo o njihovem umetniškem značaju. Počakati je do prihodnje razstave.

Kiparstvo ni moja stroka, vendar naj omenim, da se skladam docela s kritiko v „Slovenskem Narodu“, ki je naglašala prirodno resničnost in živahnost izraza Bernekerjevih portretnih bustov, in nadarjenost za izrazito kompozicijo vzpričo njegove „Bede“, korektnost v delih profesorja Celestina Misa in jako srečen napredek Elze pl. Kastlove.

Tako sem pregledal vso razstavo ter konstatiral, da je nudila „podob“ ali „slik“ v običajnem smislu pomena le malo in da je imelo občinstvo, ki zahteva in pričakuje le take stvari, ne vpoštevaje našega celotnega umetniškega položaja, res nekaj povoda, biti razočaranim. Prevladala je v slikah in skicah nekaka nemirnost duha, viharno stremljenje in iskanje za resničnostjo prirodnih prizorov, a tudi nekaj vihravosti se je vrnilo tu in tam, to se ne da tajiti. — Nasprotno pa sem imel med

drugimi tudi jaz čut duševne svežosti in resnega napora, popeti se do dovršenosti. Pot, na kateri so izložitelji vsi brez izjeme, kaže odločno navzgor, v višjo smer; nikjer nisem opazil znaka utrujenosti, utešenja ali bahave samozadovoljnosti: vsi stremijo višje. In ta vtisk, ki se mi je vrnil največ iz toliko preziranih „študij in skic“, mi budí najboljše nade za bodočnost izložiteljev, ako jim bo sreča količkaj mila.

Gotovo, v domovini ni „nade“, Slovenija jim ne nudi ne primerne dela, ne eksistence — Tako nada — ne čuvstva, ampak dejstva nam pravijo to — je prazna. Za Kranjsko opravi lahko en sam slikar vsa umetniška dela. Britka resnica, ki se ne da prikrivati, je, da domovina vseh Vas, ljubi umetniki, ne more uporabljati, najsi ste še tako dovršeni.

Poročilo o cerkveni umetnosti osvetliti položaj, pa si moram pridržati za prihodnje.

ŽRTVE ZLATA.

Spisal Jos. Jeranov.

(Dalje.)

Olgi ni moglo ostati dolgo prikrito, kakšen preobrat se je izvršil v soprogovi duši.

Že ko je bila prvokrat v družbi Violette in nje matere, se ji je porodila slutnja, da bi utegnila krasna tujka zapresti njenega Gojmira v mreže. In ta njena slutnja je dobivala dan na dan nove podnetujoče hrane, a napósled se je utrdilo v njej jasno prepričanje, da je soprogo srce mrtvo zanjo ter da bije le za Violette.

Sicer je bila spoznala Olga že prve dni svojega zakonskega življenja, da se ji ne posreči, prikleniti svojega soproga s tako močnimi vezmi ljubezni, kakor jih je slikala domišljija. Vendar se je tolažila s tem, da se je oklene mož tem bolj pozneje, ko mu ustanovi prijeten dom ter mu postane nenadomestna mati. Dasitudi se ni moglo nikdar reči, da ji je udan z vsem svojim srcem, jo je navdajalo vendar z nekakim ponosom, kadar je pomislila na visoke „ideale“, za katerimi stremi njen Gojmir in kateri bodo razžarili njegovo ime s častjo in slavo . . . No, na žrtvenik slave in v dosego „idealov“ se pa že položi kaka dragocenost . . . v to svrhu se sme tudi ljubezen lišiti marsičesa . . .

Toda da bi ji tuja roka kar tebi nič meni nič ugrabila še tisto malo srca, ki ogreva njeno po ljubezni hrepenečo dušo, — ne, tega ni mogla prenesti Olga . . .

Nekaj dni po velikem korsu je bilo. Orel je nemirno korakal od okna do belega mramornatega kamina ob velikem stenskem zrcalu . . . Mimo napol odgrnjenih zaves so poskakovali jutranji žarki po gladkem parketu, plešoč s solničnimi praški polko française . . . a kadar je kateri žarek zadel ob brušeni kamen na Orlovi kravatni igli, tedaj je poskočil tudi dalje . . . tja po ogromno široki postelji, topeč se v somraku pod težkim baldahinom . . .

„Saj si lep . . . čemu bi hodil vedno pred zrcalo! . . . Glej, glej, kje pa si dobil to iglo z briljantom? . . .“ je vprašala Olga.

„Kje naj jo dobim? — Kupil sem si jo! Ali ti ugaja? . . .“

„Kaj tebi za to, če ugaja meni! Da le drugim . . . oh! . . .“

Orel je dobro čutil, kam cikajo te besede; že mu je bila pikra beseda na jeziku, toda premagal se je in — molčal.

Olgo pa je sila kačilo nestrpno pričakovanje soprogo, ki je hodil venomer k oknu pogledovat, kdaj pridrda po ulicah naročeni voz. Vprašala je zato z nekako rezkim naglasom:

„Kaj nameravaš danes? Ali greš zopet rajat z onima dvema?“

„Ali je to taka pregreha!? Saj se vendar nisem prišel dolgočasit v Nico!..“

„Seveda, da se le ti zabavaš!.. Mene pa puščaš cele dneve, da koprnim v tem zidovju...“

„Svobodno ti je, da greš z mano, kamor ti drago... Tega pa vendar ne moreš zahtevati, da naj prečepam ves čas pri tebi!..“

„Ne, nikakor! Toda zdi se mi, da nimaš prav nič več ljubezni do mene! — Saj še toliko prijaznosti nimaš zame, kakor jo kažeš do onih dveh. — pritepenk! Svoje reči bom spravila, pa se odpeljala... Dosti dolgo že tičiva v Nici... Odpotujva, pa bo zopet vse dobro!.. Jutri... pojutrišnjem... Saj hočem le tebi dobro... Nič kakor za tvoj denar te bodo oskubli, le vrjemi!..“

Njemu pa je bušilo v glavo: „Denar ji gre po glavi!.. Hvala Bogu, da imam zdaj svoj lastni kupček!.. In še na tega bi rada sedla!.. Kakšen razloček je vendar med tem filistrskim naziranjem in Violettinim! —“

Ko je Olga videla, da so njene besede brezuspešne, je zagnala jok in jadikovala:

„Ko bi vedeli moj oče, moja mama, kako se mi godi!.. Naravnost k njim se odpeljem!“

Orel že od nekdaj ni mogel trpeti joka...

„Še tega je treba!..“ Vzrojil je ter naglo odšel. Toda njena nakana, da poveže culo in odpotuje, mu vendar ni hotela iz glave.

Tudi Violetti je povedal, da sili njegova soproga na vse pretege domov.

Baronica Villabianca se je vidno vznemirila in tudi v globokih očeh Violettinih se je čudno zaiskrilo, a nato je legla še večja megla na njeno temno uganko.

„Sila žal bi nama bilo po vaši prijetni družbi, gospod doktor!.. Izkušajte svojo soprogo odvrniti od te nakane!..“ je dejala klavarno baronica.

Violette pa ga je pogledala proseče... koprneče... Zdelo se mu je, da je opazil v njenih očeh nekaj kakor solzo... prav kakor solzo, ki jo rodi skrbno prikrita ljubezen...

In dejala mu je s tresočim glasom: „Priklenite svojo soprogo ožje k sebi! Ah, saj vaša duša je velika... plemenita...“

A baronica mu je še svetovala: „Vaši soprogi je gotovo tudi dolgčas, ker vedno ždi doma. Bolnikom je treba razvedrila in pozornosti...“

Veste kaj, naš Pierre bi ji pripravil marsikatero zabavno uro... In postregel bi ji tudi lahko: bolnikom vedno česa nedostaje. Pri nas Pierre itak nima posebnega opravila; prav lahko bi ga pogrešali nekaj časa...“

Baronica Villabianca je živahno privzdignila namršene obrvi in njeno nasamurjeno lice se je precej izjasnilo, ko je opazila, da je Orel priznavalno prikimal njenemu nasvetu. Izza gub ob očesu pa ji je zasijalo nekaj kakor mečinko škodoželjnosti, ki bi dejala: „Ni napačno, če imaš vsaj eno oko v hiši svojega soseda!“

Orel se je izkušal, poslej kolikor mogoče prikupiti svoji soprogi, kupavajoč ji dragocenega lišpa, in Pierre je odsihdob prihajal pogostokrat k njima, kar je bilo Olgi prav po godu, češ, iz šaljivega Provençalca izvleče vse, ako bi se razvilo intimnejše razmerje med njenim soprogom in tujkama.

Pierre je dobro izvrševal svojo nalogo: prinašal je Orlu vesti, kje se snidejo ta večer, kje more najti dami zopet drugo jutro, Olgi pa je razkladal na dolgo in široko, kako baronica in nje hči samevata ter kako željno že pričakuje Violette svojega zaročenca, ki bi jo imel posetiti v kratkem tu v Nici...

Po nižkih ulicah pa je bila triperesna detaljica — kakor je Pierre imenoval Orla in obe dami — navadna prikazen med šetajočimi tujci po boulevardih...

Nekega popoldne je bil Orel z Violette in njeno materjo, na „Boulevard de la Gare“... ko sta naenkrat osupli obstali. Po boulevardu je prihajal nasproti prav isti častnik v uniformi avstrijske mornarice, ki se je bil nedavnotega pojavil nena doma v foyerju gledališča. Baronica se je prepadena ozrla na vse strani, zgrabila Violette za roko ter jo burno potegnila skozi vrata v Meynierjevo knjigarno.

Pozornost in zanimanje, ki ju je bil vzbudil ta avstrijski pomorski častnik, vznemirivši obe dami na velikem veglionu, je bila Orlu že polagoma ugasnila; toda sedaj mu je vzkipela radovednost tem višje... Vsakovrstne slutnje so se mu vzbujale v razgreti glavi, in ko sta bili Violette in nje mati čez nekaj časa zopet stopili oprezno na ulice, je povprašal:

„Ali poznate častnika? Saj temu sta se menda ognili?“...

„Dà, res je“, je potrdila baronica, „radi častnika sva stopili v knjigarno. Siten in nadležen je nama povsod! Vedno je nama za petami... povsod opreza, kje bi zasačil mojo hčer... Zaljubljenost mu je zmešala že pamet!“

„A jaz ga ne maram. Če ga le zagledam, me razburi! Ta vsiljivost!“ je vzrojila Violette.

„Torej don Juan, ki hoče po vsej sili predreti trdnjavo vašega srca? . . . Ali je že dolgo, kar vas nadleguje?“

„Že ko sva bili v Opatiji, je krošnjaril vedno za nama s svojo ljubeznijo . . . Zaradi njega sva tudi odpotovali prej kakor sva bili namenjeni.“

Nekaj prijetnega je zaigralo Orlu okrog srca: navdalo ga je z nekim ponosom, da se njemu smehlja prav tista sreča, ki kaže drugim osle.

VIII.

Die Liebe will erwerben und besitzen.
Geibel.

Baronica je zadnji čas začela pogostokrat zahajati v Monte-Carlo. Igrala je večkrat ves dan v kazinu in ker je ostajala pozno v noč z doma, si je najela tudi začasno stanovanje v „Hôtel du Louvre“ v bližini igralnice

Orlu je s tem ustregla kakor nalašč: bil je vsaj večkrat sam z Violette. Od zore do mraka sta bila izvečine skupaj: hojevala sta na izprehode, zahajala na razne zabave in prirejala izlete.

Nekega krasnega jutra sta se odpravila v Saint-Jean.

Solnce se je bilo pravkar skopalo v kristalni vodi ter je polagoma lezlo iz poskakujočih morskikh valov, ko je elegantni voz elastično drčal po „Nouvelle route de la Corniche“ mimo slikovite vile grofa Rimskij-Korsakova, ob vitkem paviljonu priljubljenega „Restaurant de la Réserve“ in dalje proti „Château de l' Anglais“.

Pogled na morje in na bližnje gorovje je bil čarovit. Orel in Violette sta sedela v vozu drug poleg drugega, ne da bi črhnila besedice. Njuni duši sta se topili v razkošnem čustvu sreče, njegovo oko se je vtapljalo v bagrenaste barve sinjih gora in v šumljajoče valove, svetlikujoče se kakor krizopras, — ona pa je gledala še nekam dalje in srce se ji je topilo od radosti . . .

V Villefranche se je ustavil voz; Orel je poiskal brodnika in najel lično jolle. Lahna jutranja sapica je nesla čoln po valoviti smaragdni površini, kakor se ziblje v jeseni suh list po rahlem toku šumljajočega hlida.

„Kako prekrasna vožnja!“ je šepnil Orel. „Človeku se zdi kakor bi ne bil več na zemlji . . . Na vse britkosti in težave se pozabi . . .“

Orel se je koprneče ozrl na Violettin vilinski stas.

Čolnar je krenil h kraju: jolle je bila priplavala v letovišče ob Passable. Odtod sta šla

Orel in Violette po stranski poti peš do prijazne ribiške vasi Saint Jean. Zglasivši se v „Hôtel de la Bouillabaisse“, sta si naročila kosilo domačih jedil, ki so posebnost tega kraja.

Medtem ko so jima pripravljali naročeni déjeuner, sta krenila v bližnji Saint-Hospice, odkoder se jima je belila nasproti mala kapelica in blizu nje starodavni stolp, edini ostanek nekdanje trdnjave.

Počasi sta korakala po stranski stezi, ki je držala skozi precej obširen oljkov gozd. Jutranji zrak je bil nasičen z aromatičnim vonjem bledorumenih cvetnih koruščjev. Nikjer ni bilo čuti nič živega; le sivkasto, mesnato listje je trepetalo njima nad glavami, nemirno vzdrhtevasjoč in skrivnostno šepetajoč . . .

Gosti, opojni vonj je legal Orlu na prsi. Bil mu je čudno tesno pri srcu; napósled pa je nekako jezno zamahnil z roko, kakor bi hotel prepoditi vse temne misli . . . V glavi mu je vzrojilo: „Sedaj ali pa nikoli . . . enkrat moram priti na čistec!“

Ko sta zavila krog gostega mirtovega grma, je vprašal nenadoma:

„Mademoiselle Violette, je li vaše srce res nepremagljiva trdnjava? . . . Ali je istinito vsak trud zaman? . . .“

„Navihanec! Hočete li, da vam pokažem skrivna vratca v svoje srce? Vi radovedni ogleduh, vi! . . .“

„A če bi bil ta ogleduh vaš prijatelj, ki je pripravljen, žrtvovati za vas vse, kar mu je najljubše in najdražje na svetu? — Ali ne pustite niti svojega najboljšega prijatelja na prag svoje duše, da se tam oddihne in počije? . . .“

„O kajpa, da se oddihne?! Za pragom pride veža, za vežo pa drugo — in kmalu je vse srce v vaši oblasti; če ne izlepa, pa s silo . . . In potem nas navijate okoli prsta, kakor se vam izljubi! Saj to dobro čutim tudi jaz, oh, predobro čutim! . . .“

„Torej smem vendarle vsaj nekoliko upati, da se uresničijo moje goreče želje? — Violette, ko bi vedeli, kak vihar divja po meni, odkar ste zbudili veliko, silno ljubezen, ki se oklepa vas, ki koprni in mre po vas! . . . Kdaj mi zasije vsaj medel žarek upanja? . . .“

„Gospod doktor, ne samo žarek, — ves silni ogenj, ki ga skrbno zaklepam, utegne nekega dne predreti svoje oklepe . . . Že od prvega trenutka, ko sem vas videla! Ah, ne, ne . . . čemu to? . . .“

„Violette!“

Orel jo je strastno objel okrog pasu in se sklonil k njenim ustnicam, da bi jih poljubil.

Toda Violette se mu je izvila iz rok kakor jegulja.

ALOJZIJ REPIČ:
ČAS, SOVRAŽNIK MLADOSTI.

„Nikarte tako, gospod doktor! . . . Potrpite še nekaj časa! . . . Le danes še ne! . . .“

„Saj me ljubite, Violette! . . .“

„Ah, da, izdala sem se! . . . Kdor prestopi prag mojega srca, temu odprem duri na iztežaj . . . Kakor kralja sprejemem zmagovalca svojega srca.“

„In kdaj me posadite na prestol zlatega svojega srca, Violette?“

„Ne mislite, gospod doktor, da ste že gotovi svoje zmage! Vglobila se bom v svojo dušo doma . . . v samoti . . . In potem vam bom pisala . . .“

„Pa saj greste z mano nazaj v Nico?“

„Samo do Beaulieu. Odtam pa se odpeljem takoj s prvim vlakom k materi. — Treba je, da se za nekaj časa oddaljim od vas . . . Kdor hoče jasno pregledati veliko sliko, ne sme z nosom drezati ob okvir. Sicer me pa že tudi skrbi, kaj je z materjo. Že dva dni nisva govorili. Neka temna slutnja mi pravi, da ne bo nekaj prav . . .“

„Pustite temne slutnje, Violette, pa veseliva se prekrasnega razgleda!“ je dejal Orel, ko sta dospela na vrh griča, odkoder je bilo videti daleč naokrog.

Splezala sta na starodavni „Tour de Saint-Hospice“. Ob obali morja je stala razpostavljena dolga vrsta plešastih gorskih orjakov in sivih škrbinastih zôb, kakor Turbie, Era, Tête-de-Chien in Mont-Agel . . . iz megle je štrlel trhlj Avgustov stolp, živi pomnik nekdanje rimske slave . . . na laški obali pa se je pojavljal paznim očem dimasti aufduning s silhuetami Bordighere . . .

Toda niti Orel niti Violette nista s pozornostjo uživala čarobnega razgleda. V Orlovi glavi je šumelo glasneje kakor globoko pod njima morje, butajoče v izmite in izdolbene peči . . . ona pa se je nekako zamišljeno nasmihala in globoko v njenih očeh se je zdajnzdaj utrnil blisk, ki je za hip šinil čez temno dno, v katerem je spala nerazrešena zagonetka.

Vrnila sta se v Saint-Jean, kjer ju je že čakal naročeni dejeuner. Tamošnja jed „Bouillabaisse“ je dišala izvrstno, kakor nobena druga ribja mešana jed: toda nje delikatnosti se ni zavedala ne Violette, ki je bila nekam zamišljena, ne Orel, ki ga je čustvo blaženega pričakovanja obladalo z vso silo.

Na verandi, ob pljuskaajočih valovih sede, sta še nekaj časa kramljala; pomenkovala sta se tako, kakor govore ljudje, ki že nestrpno pričakujejo nekaj imenitnega, važnega . . .

Ko je zazvonilo poldne, sta bila že v Beaulieu: Orel se je odpeljal nazaj proti Nici, a Violette je sedla na vlak ter krenila v Monte Carlo.

Orlu ni bilo strpeti med ozkim zidovjem. Stopil je že v začetku mesta „Quai du Midi“ z voza. Sam ni vedel, kdaj je došel na teraso nižkega gradu in v senco gostega drevja. „Kdaj prejmem pismo od nje?“ je mislil, „kako me sprejme? Vedla se je hladno, toda z ognjem v očeh in s požarom v srcu . . . Kdo bi se ustavljal taki sili? Violette, moja zlata Violette! . . . V smrt bi šel za te — na konec sveta se bi peljal za teboj! . . .“

Hladne kaplje so mu škropile lice in močile obleko, ko je stopal mimo umetnega vodopada: toda ni se tega zavedal . . . Njegova duša se je ločila od njega in se izprehajala po dvorih domišljije; telo pa je mehansko tavalo mimo cvetočih aloj in vitkih palm, ob cipresah in bananah, kakor hodi oмотen somnambul.

Že se je nagnilo solnce globoko na zaton, ko se je vrnil domov v hôtel.

Toda ni se še bil spočil od hoje, zleknivši se na kanapé, ko je potrkal na vrata pismonoša in mu izročil pismo. „Odkod?“ — „Monte-Carlo.“ — „Je li mogoče . . . od nje . . . od Violette? . . .“

Odprl je kuvert . . . iz njega je zavel opojen vonj — v pismu je bil biljet rožnate boje.

„Pridi, moj kralj! Pridi zmagoslaven in ponosen! Tvoja Violette Te pričakuje jutri ob treh v ‚Hôtel du Louvre‘. — Ah, moja duša drhti in koprne po Tebi! Pridi, pridi! —“

Kri je burno zaplala Orlu po žilah. Roka, v kateri je držal biljet, mu je nalahno dregetala: nesel je rožnati listek k ustom in ga strastno poljubil.

In čital je kakor v polusnu:

„Globoka, brezmejna ljubezen pa mi veleva, da Ti razkrijem vso svojo dušo . . . do zadnjega koticčka. — Odslej Ti bodi vse čisto: vsako radost, vse gorje hočem deliti s Tabo! . . .“

Danes naj Ti v naglici razložim samo pretresljive novice, ki so me čakale v Monte-Carlu . . . Moj papa, colonel v Parizu, je pisal mamá pred nekaterimi dnevi, da je po neprevidnosti zašel v veliko denarno zadrego. Prosil je nujno mater, da mu naj bržkobrž pomaga, ker upniki brezobzirno pritiskajo. Če se tekom enega tedna ne izmota iz stiske, — tako je pisal, — je uničen . . . moral bo kvitirati . . .

Mama se je, seveda, takoj obrnila do svojega brata v Marseljo, pri katerem ima še nekaj tisočakov dedščine po očetu. Ta ji je tudi ročno poslal zahtevano vsoto. V materi pa se je bila vzbudila strast po igri, in šla je v kazino. Izgubljala je zapored . . . Da bi dobila vsaj izgubljeno vsoto nazaj, je stavila vedno večje zneske, „en plein“.

Toda zaigrala je ves denar. Kaj naj stori zdaj? . . . Ali naj se obrne vnovič do svojega brata? Težko, da bi imel na razpolago tako veliko vsoto. In preden bi zbral toliko denarja? A papa je včeraj brzojavil, da naj mu pošlje vsoto neutegoma, ker sicer je izgubljen. Srce mi trepeče, če pomislim: — moj oče . . . osramočen . . . onečaščen! . . .

Toda upanje me navdaja, ker mi pravi srce: Tvoj Gojmir Vam pomore . . . Saj je Tvoje srce plemenito, velikodušno! . . . Kaj ne, dragec, da nam pomoreš! . . . Najinemu papanu je treba okroglo stotisoč frankov; a za prvo naglico bi zadoščalo morda tudi sedemdeset ali osemdeset tisoč . . . Toda: treba je hitre pomoči. — Če je le količkaj mogoče, pošlji še danes, da bom jutri dihala že prosto, ko bom vsa Tvoja Violette.“

Ko je Orel prebral list do konca, se mu je za nekaj hipov zmračilo lice. „Če ni to le pre-

tveza . . . umazani coup? . . .“ mu je šinilo v glavo.

Ozrl se je na rožnati biljet in njegove oči so strmele v besede: „ . . . moja duša drhti in koprni po Tebi! . . .“ In obraz se mu je razjasnil. Stopil je k pisalni mizi. Bil je sam: Olga je bila baš v kopelji.

Naglo je odprl predal, v katerem je bila škrinjica z denarjem, kar ga je bil priigral v „Monte-Carlu“. Vtaknil je debel snopič bankovcev v žep, a na ostalo zlato je položil biljet in pismo, ki ju je prejel od Violette. Nato je brzo odhitel na pošto.

Že se je zaiskrila tuintam električna luč v somraku, a Orel je še vedno korakal po „Quai Masséna“ razburjen gori in doli z neodoljivim hrepenenjem v srcu.

(Konec prih.)

VIKTOR PARMA.

Bela, z zlatimi obrobki okrašena, z diskretno štukaturo olepšana dvorana. Na desni in levi, spredaj in zadaj ogromna zrcala v elegantnih zlatih okvirih, nad menoj velika lestenca z nebrom električnih žarnic, ob stenah baršunasti fotelji. Povsod tropično rastlinje, palme in lovorji, kot steklo se bliščeč parket in na njem rajajoči pari. Gibki udje, prelestni vratovi, čarobna gola ramena, svila in brokat, na grudih dehteče vijolice in teje, tam frak — tu uniforma — redovi. Vsepovsod smehljanje in sreča. Z galerije pa se usipajo celi slapovi akordov, zibajočih, dobrikavih razkošnih, razburljivih. In par za parom se lahko zibaje vrti mimo, blažen smeh na ustnih, svoboden skrbi in rešen more življenja, uživaje le čar mehke, omamljive glasbe ter opajaje se nad nežno pikantnostjo sentimentalnega valčka.

V duhu pa zrem moža snežnobelih, kodrastih las, ličnih črnih brkic in kakor breskev zdravozardelega obraza. Iz modrih, skoraj žensko ljubeznivih oči se mu smeje duhovit porednež in njegova govorica je nepretrgana šaljivost. V levi cigareto, desnica vedno živahno gestikulujoča, sedi pred mano, kreše dovtime in se smehlja.

Ta ljubeznivi mož, ta umetnik je šlovenski skladatelj Viktor Parma. V plesni dvorani, na koncertih, v gledališču, na ulici . . . povsod trosi žarne

cvetke svojega veselega genija, povsod širi srečo glasbenega uživanja. Nešteto radostnih hipov je že podaril Slovincem s svojimi skladbami in iz svojega, svetu skritega zakotja pošilja mednje vedno in vedno nove zaklade sreče in vesele pozabe . . .

Čas je torej, da dobé rojaki njegov portret in vsaj kratko skico njegovega življenja.

Rojen je bil v Trstu 20. februarja l. 1858 kot sin pozneje v Ljubljani službujočega policijskega nadkomisarja in Matilde de Mattei. Oče je bil Slavonec ter je umrl l. 1895 po petinštiridesetletnem službovanju kot policijski svetnik v Metliki. Mati, hči majorja francoske armade Napoleona I., je bila rojena v Gradcu in vzgojena v Benetkah, kjer se je tudi poročila. Mali Viktor je preživel mladostna leta v Trstu in Benetkah ter je hodil v ljudsko šolo na Reki in v Zadru. Gimnazijo pa posečal v Zadru, Novem mestu (1870—71), in zadnje dve leti v Tridentu na Tirolskem, kjer je napravil tudi zrelostni izpit. Juridčne študije je dovršil na dunajskem vseučilišču. L. 1881 je bil konceptni praktikant v Trstu pri policijskem ravnateljstvu, a radi neprijetnih socialnih razmer je že leto nato prestopil k vladi v Ljubljani. Kot praktikant, koncipist, okrajni komisar in nadkomisar je služboval v Ljubljani, Kočevju, Kranju, Krškem, Litiji, Postojni, Logatcu in v Kamniku, leta 1900

VIKTOR PARMA

pa je prevzel uradno vodstvo pri glavarstvu v Črnomlju, kjer je bil 1901 imenovan končno okrajnim glavarjem. L. 1891 se je oženil s hčerko ljubljanskega trgovca A. Pavšina.

Z glasbo se je začel baviti že v Zadru ter se učil igrati na gosli, cello in klavir. Kot izreden muzikaličen talent je sodeloval ondi še kot dijak pri raznih koncertih ter igral tri leta violino ali cello pri opernih predstavah. Gledališki in filharmanski orhester sta bila v Zadru sestavljena le iz civilnih domačih muzikov, večinoma diletantov in dijakov. Gimnazijsko in realčno ravnateljstvo v Zadru nista namreč delala sodelovanju gimnazijcev in realcev nikjer nikakih težkoč. Prišedši z očetom v Trident, je Viktor ondi vestno nadaljeval svoje muzikalne študije ter je celó že komponiral male skladbe za orhester. Na Dunaju pa je kot pravnik marljivo zahajal k predavanju pokojnega profesorja in genialnega skladatelja Brucknerja, ter se privatno temeljito izobraževal v glasbeni umetnosti.

Stopivši v praktično življenje, se je lotil skoraj povsod z idealno vnemo ustanovitve manjših civilnih orhestrrov. V Kranju je zbral okoli sebe 10—12 godcev, na Krškem je sestavil orhester 20 mož, v Kamniku je sestavil popolno salonsko kapelo, a tudi drugod je z navdušenjem gojil glasbo in petje. Ti orhestri so prirejali dobrodelne koncerte in pospeševali med narodom smisel za lepo glasbo. Po vzgledu Parme so se lotili posej na raznih krajih tudi drugi možje ustanovitve civilnih godb, tako, da je danes že malo večjih krajev na Kranjskem brez svoje godbe.

Seveda je Parma pri tem tudi pridno in plodovito komponiral. Napisal je nebroj resnih in veselih skladb, med njimi iz znanih slovanskih popevk sestavljene valčke „Pozdrav Gorenjskej“, „Bela Ljubljana“ in „Triglavske rože“, potem slovanska potpourrija „Pesnij venec“ in „Slovanske cvetke“. Ta dela so izšla pri Lavoslav Schwentnerju in O. Fischerju v Ljubljani.

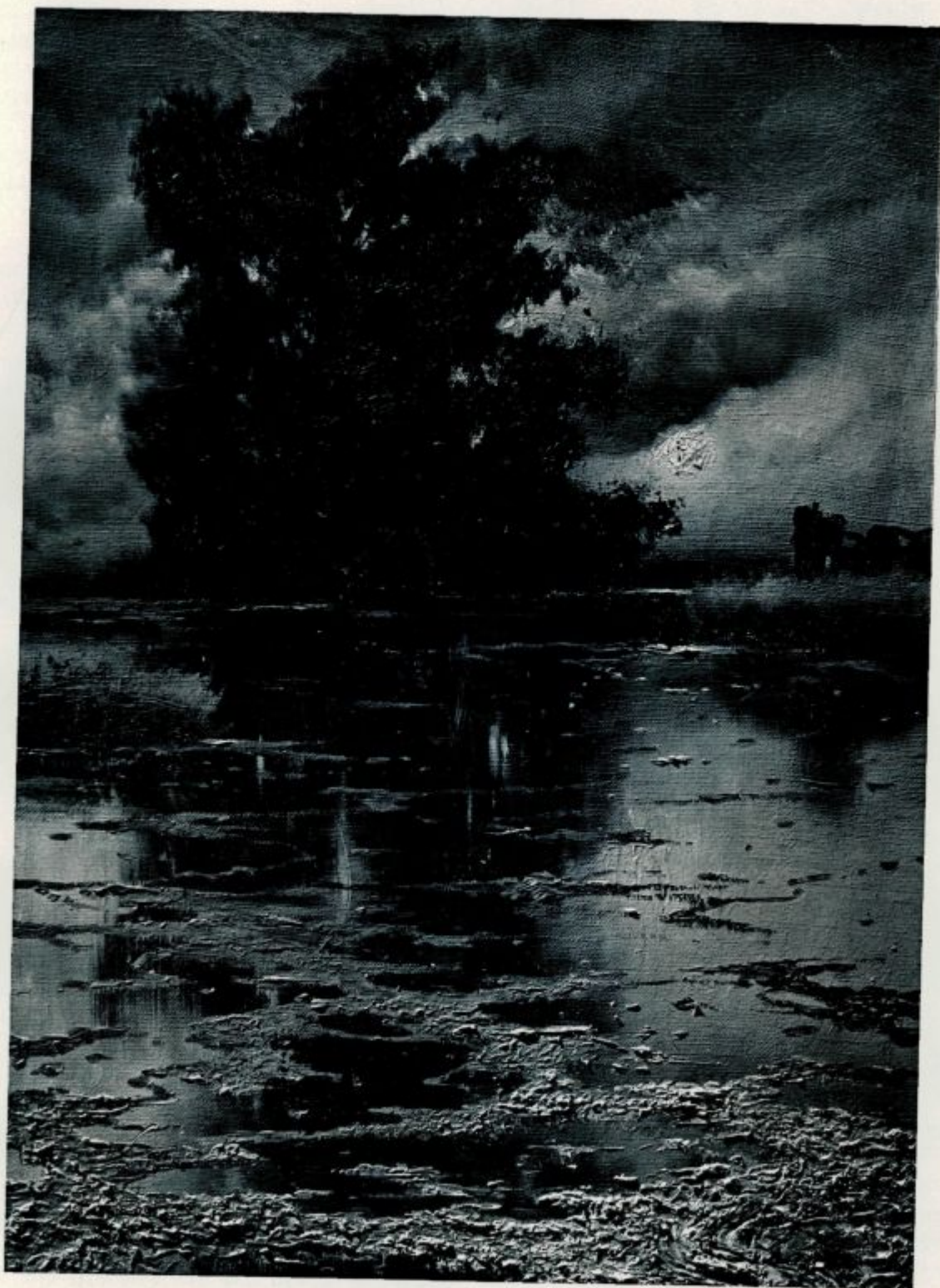
Leta 1883 je zložil „Slavnostno koračnico“ za veliki orhester in sicer k jubileju 600letnice, odkar pripada Kranjska k Avstriji. Cesar je sprejel to krasno skladbo v družinsko fideikomisno knjižnico.

Vzlic vsestranskemu delovanju in naporni službi je sililo skladatelja vedno vun na polje širše glasbene umetnosti, na gledališki oder. Zato se je lotil komponiranja libretta A. Funtka: „Teharski plemiči“. V treh mesecih je bilo besedilo uglasbeno in skladatelj je začel takoj z instrumentacijo. Dve dejanji sta bili že instrumentirani, ko je prišla na ljubljanski oder izvirna opera „Teharski plemiči“ dr. B. Ipavica. Vzlic temu pa je Parma nadaljeval s svojo opero in uglasbil tudi one dele, ki so se v Ipavčevi operi govorili. L. 1894 je bilo delo dovršeno in se je uprizorilo v gledališču v februarju 1895. pod naslovom „Urh, grof celjski“. Opera se je uprizorila petkrat zapored ter dosegla popoln uspeh. Komponist pa je svoje delo poslej še popolnil ter je pričakovati, da pride v kratkem zopet na pozornico, kjer je želo prave triumfe.

Takoj nato se je lotil Parma komponiranja opere „Ksenija“.* Besedilo sta spisala Fr. Goestl in Ant. Funtek. Premijera se je vršila v januarju 1897 v Ljubljani, kjer je bila sprejeta z izrednim navdušenjem. Kmalu potem se je ta opera uprizorila tudi v Zagrebu, kjer sta intendant Miletich in operni ravnatelj Faller storila vse, da se je inscenirala naravnost vzorno. Opera „Ksenija“ je stalno na repertoirju narodnega gledališča v Zagrebu in deželnega gledališča v Ljubljani, krasni „intermezzo“ pa se igra po vsem Hrvatskem in Slovenskem.

Tretje dramatično glasbeno delo Parme je romanca v treh slikah „Stara pesem“. Libretto je spisal Guido Menasci, solibretist Mascagnijeve opere „Cavalleria rusticana“. Premijera opere se je vršila marca 1899 v Zagrebu, še istega leta v jeseni pa se je uprizorila tudi v Ljubljani. Opera je v glasbenem oziru dosegla povsod popoln

* Muzikalna tvrdka Emil Berté & Co. na Dunaju je vzela „Ksenijo“ v svoje založništvo in izdala „intermezzo“ v klavirskem izvlečku.

PO NEVIHTI.

uspeh. Glasba „Stare pesmi“ je pač najboljša in najfinejša, kar je napisal dotlej Parma. Žal, da nežno, poetično, na dejanju uborno besedilo ni našlo pravega razumevanja pri občinstvu, ki je vajeno le ostrodramatičnih in burnih prizorov tudi v operi. Posamezne slike so porabne tudi za koncerte ter bi se dale prav izlahka uprizoriti.

Iz „Stare pesmi“ sta izšla v „Novih akordih“ dva odlomka: „mandolinata pažev“ in motiv valčka iz dvospeva med kraljico in pažem.

K Jurčičevi-Govékarjevi narodni drami „Rokovnjači“ je zložil Parma l. 1899 razne vložke, pesmi, koračnico „Mladi vojaki“ in zборе. Koračnica, ki je dosegla največjo popularnost, je izšla v založbi O. Fischerja.

Najnovejše delo je končno godba k tri-dejanski opereti „Amaconke carice“. Libretto je spisal A. D. Borum. Pod pseudonimom se skriva literarno odličen višji aktiven avstrijski častnik. Tudi to delo je vzela v založbo tvrdka E. Berté & Comp. na Dunaju.

Parma pa piše zopet novo večje delo za gledališče ter ima več krasnih načrtov.

Taka je torej slika življenja in delovanja našega zaslužnega in popularnega skladatelja.

Slovanska in italijanska kri ter italijanska vzgoja so nam dale Parmo takega, kakoršen je: eleganten, vesel, duhovit komponist, agilni delavec in ljubezniv družabnik.

F. K.

BAJKA O VINSKIH DUHOVIH.

Svoje dni, ko na svetu še ni bilo toliko nesrečnežev in brezvercev, so mislili ljudje mnogo poetičnejše nego dandanes. Vse so si razlagali lepše in milejše kakor mi.

In vino je bilo takrat cenejše in boljše. Pili so ga na gostijah, pili na sedminah, pili na botrinjah, a da bi krščevali vino, tako pobožni pa vendar niso bili, čeprav ni bilo toliko nevernežev in brezvercev na svetu kakor dandanes...

Odkušljal se je moj stari dedek na zapečku, potegnil ga krepko iz vrča in začel:

„Khe, khe...! Poslušaj, dekle! Če ti da Bog danes ali jutri moža in če ga bo rad pil in če se ga včasih naleze, ne delaj mu radi tega sramote, ne očitaj mu, da je pijan! Fej, kakšna poganska beseda!... Ne, ne! Potrpi! Eh, ženska, ženska... khe, khe... počakaj, da dogovorim, potem pa je beseda tvoja... Prej pa še en požirek... Iš, kako daleč je prišel današnji svet!... Khe... khe...! Povsod vidi smrt in strup! Kriče in kriče, da je vino škodljivo, da je strup! Bog mi ne šteje v greh, a jaz čutim mladost v svojih žilah in moč, a ne smrti, kadar ga pijem... Ej, za nič so, za nič, pa je!... Nu, slušaj! Vsak človek ima iz želodca v glavo stopnice in v glavi tri majhne stolčke... Ti se smeješ? Ne veruješ!... Nič ne dé! No, prepričan sem, da se pod konec soglasé z menoj vsi, ki izvedo moje mnenje in celó preučeni doktorji bodo na moji strani! Tako, ali si zapomnila? Stopnice in trije stolčki!?... Nu, nu glej, s teboj se da vendar govoriti! Iš, ako sedeš za bokal, — eh, kaj govorim, to ni babje delo. Ako sede fant za bokal in ga pije prvo kupico, ko-

raka mu iz želodca po stopnicah prvi vinski duh, Ena dve, ena dve... dokler ne prikobaca v glavo. Ko pride tja, sede na prvi stolček. Fant seveda, ki pije, tega niti ne čuti in hajd, med veselimi zdravčikami osuša že drugo kupico. Aha... khe, in drugi vinski duh že leze iz želodca po stopnicah v glavo in sede važno na drugi stolček. — Fant, ki pije, seveda še nič ne čuti in tebi nič, meni nič, pije kupico tretjo. In glej... ena dve, ena dve... tretji vinski duh hiti po stopnicah na vrh in sede na tretji stolček. Fantu se še zmiraj niti ne sanja, kaj se godi z njim. Pije kupico četrto. Khe, khe, khe... Ej, ta kašelj, treba je grlo zamočiti... Luklukluk... luk... luk! — Pusti, pusti! Ne boj se... luklukluk... Jaz nisem tako slab kakor današnji rod... Pri-sopihal je četrti vinski duh v glavo in zagledal, kako široko sedé na stolčkih njegovi tovariši. Leti, nič hudega ne sluteči, se ne brigajo. Nu, četrti duh pa hoče na vsak način tudi sedeti. Kakor bi trenil, leži prvi duh pod stolčkom, a četrti sedi na njegovem mestu. No, prvi že grabi drugega za nožico in ga vleče z novega prestola in — ena, dve, tri... glej, že sedi na njegovem mestu. A drugi vinski duh se zaganja jezen v tretjega in marš z njim na tla! Tretji izpodbije četrtega, no, to še ni hudo, a kadar prihajajo po stopnicah drug za drugim peti, šesti in sedmi itd. vinski duhovi, je fant, ki ga še pije, izgubljen. Vinski duhovi se tepo v njegovi glavi, ljudje pa, ki dandanes ne verujejo več v duhove, pravijo, da je — pijan!

Fej, kakšna poganska beseda!... Khe, khe, khe! — Luklukluk...!“

Marica II. (Kišinev).

J. V. MRKVIČKA:
PRVI PODUK.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Slovanska knjižnica. 115.—120. zvezek. Ureja in izdaja Andrej Gabršček. V Gorici. 1902. Tiska in zalaga „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. Str. 489. V elegantni knjigi sta izšla prva dva dela velikega romana H. Sienkiewicza „Križarji“, ki ga je prevel po izvirniku Podravski. O romanu je prinesel „Slovan“ poročilo že v svoji II. številki v članku „Quo vadis?“ in „Križarji“. Prevod je vester, dasi ne brez oglatosti in okornosti. Vendar se čita prijetno. Roman najde zlasti pri naših damah in pri odrasli mladini mnogo hvaležnega občinstva. „Goriška tiskarna“ je izdala tudi Sienkiewiczov roman „Quo vadis?“ ter storila največ, da se seznanijo tudi Slovenci z umetnostjo genialnega Poljaka svetovne popularnosti.

„**Mali vitez**“ (Pan Volodijevski). Zgodovinski roman. Spisal H. Sienkiewicz. Po poljskem izvirniku poslovenil Podravski. V Ljubljani 1902. Natisnila in založila pl. Kleinmayr & Bamberg. Roman izide v 25 sešitkih (po 2—2½ pole). Vsak sešitek ima ilustracijo. Posamezni sešitki po 40 h izhajajo na vsakih 14 dni. Doslej je izšlo 5 sešitkov. Prevod je lep in opiljen, tisk je eleganten, papir fin. Zanimiva zgodovinska snov, polna viharnih in romantičnih dogodkov, bojev, lovov in umorov, ljubezenskih spletk in poetskih prizorov, izborna očrtani zgodovinski poljski, nemški in tatarski tipi, spretna pripovedna tehnika, vse to jamči, da se ta vestni prevod Podravskega priljubi Slovincem tako, kakor so se Sienkiewiczzevi romani „Z ognjem in mečem“, „Quo vadis?“ in „Križarji“. Roman „Mali vitez“ bo kras vsaki knjižnici!

Dinko Politeo. 5. t. m. je umrl, 45 let star, odlični hrvatski pisatelj in časnikar Politeo. Pisal je politične članke, socialne razprave, literarne kritike in študije. Bil je izredno izobražen duh in neumorno delaven mož. Več prihodnjic.

„**Matica Srpska**“. Knjige za narod iz zaščitbine Petra Konjevića. U Novom Sadu. „Matica Srpska“ izdaja že več let posebno knjižnico za narod. Zvezki priročne oblike in majhnega obsega prinašajo izvirne in prevedene povesti, pesmi, narodne popevke, krajepise in gospodarske spise, zgodovinske razpravice narodnih kulturnih delavcev v poljudnem jeziku in slogu. Doslej so izšli 103 zvezki. Naslovi nekaterih zvezkov so ti-le: „Zanati, zanatlije i naš narod“ (Ljubomir Kotić). — „Vinogradarstvo“ (Jovan Živković). — „Četiri pripovetke seljaka S. T. Semljanova“ (Nik. Nikolajević). — „Molitva u umetničkoj pesmi srpskoj.“ — „Sveti Sava arhepiskop srpski i prosvetitelj“ (J. Vučković). — Gotovo so te knjižice kulturno velikega pomena za srbski priprosti narod, in pisatelji, ki delujejo na tem obširnem polju za nižje sloje Srbov s svojimi popularnimi spisi, si pridobivajo nevenljivih zaslug. Petar Konjević — srbski Anton Knez! — pa si je postavil s to knjižnico spomenik, ki ga ne poruši nobena sila.

Muka Ernst dr. — Wjela Jan Radyserb, Pšislowa a pšislowne hrónčka a wusłowa Hornjołužiskich Serbov. Budyšin. Z nakladom dra. E. Muki. 1902. XIV. + 314. 8°. Cena 5 M. — Moža, kojih imeni čitaš na naslovnem listu teh „Prislovic, prislovičnih izrekov in pregovorov gorenjełužiskich Srbov“, sta med bednimi ostanki Slovanov ob Labi in Sprevi na najboljšem glasu. Dr. Muka, profesor v saskem

Freibergu, slovi po svojih jezikoslovnih in statističnih delih kot učenjak daleč čez meje svojega domačega narečja, a Wjela, Nestor srbskih pisateljev, 81 letni učitelj — pesnik, je živa slika tragike, ki ob robu življenja in ob pogrebu naroda — poje pesmi.

Pol veka je Wjela nabiral gradivo za to prilično popolno zbirko lužiško-srbskih pregovorov; obilo truda in denarja je položil vanjo dr. Muka, ki jo je uredil in na svoje troške izdal. „Mačica Serbska“ je odklonila založbo dela, dasi „se vžitkih dchaše pocíwy (pošteni) duch“; zavedala se je pač, da taka folkloristovska dela, ki zanimajo le nekaj znanstvenikov, ne morejo izhajati ob nje skromnih dohodkih. A vsa čast poštvovalnosti dr. Muke, ki je prihodnosti rešil kos slovanskega življenja.

Razdeljeno je gradivo na tri oddelke: A. nerimovane prislovice, B. rimovane, C. primere. „Dodawki“. V vsakem oddelku se vrste pregovori v abecednem redu.

Prav mnogo jih govori o svetem pismu, na pr.: „Bibliju doznač njeje tež (= tudi) pismawučeny m date“, sploh o svetopisemskih osebah in krajih, Adamu, Evi, Judašu itd.: „Betlehemska hwežka tež pastyrjam swěci, nic jeno třom kralam“. Lepo je povedano: „My myslimy, ale Bóh wě“.

Izmed mest se imenujejo često Draždane, Lipsko, Praga, izmed rek Laba, Spreva: „Ani Lipsk ani Praha cí (= ti) njedatej ducha, jeli tam bjez hlory přindzeš“. — „W Prazy dž je pobyt: rozuma njej' doby.“ — „Tak luby dar, kaž džečom Drjedzanska calta.“ — „Štož je Lobje přepluwał, njeboji so Sprjewje.“

Mnogokrat se poudarja nasprotje med Srbi in Nemci, na pr.: „Njeh Saksonki, njeh Bramborski: jeno zo nadobny (plemenit) Serb“. — „Serbej přisteji hordosć (ponoš), kaž prošerjej (prosjaku) pjeršćen (prstan)“. — „Serb ma dvě hubje (usta), serbsku a němsku.“ — „Žadyn djas na Serbow hórši, hač znemčeny Serb“ (Noben bes ni za Srbe hujši od pomenčenega Srba.) — „Hdžeš chce satan Serbov drěč, tam jim Nēmca do wsy sadži.“ (Kjer hoče satan Srbe vzeti, tam jim Nemca v vas posadi.) Zanimiv je — najbrž zgodovinski spomin — ta-le izrek: „Boh nas před Swejdami škitnj (ščiti)“.

„Bohu k česći a Serbam k wužitku.“ Vse, kar čitam v tej knjigi, izvestno ni narodno, mnogo je ponarodnelega; toda „kje je meja“? Dr. Fr. Ilešič.

Josip Holeček. 27. februarja t. l. je praznoval svojo 50 letnico odlični češki časnikar in pisatelj, veliki prijatelj Jugoslovanov — Josip Holeček. Rojen v Stožicah pri Vodčanu, je študiral v Budjovicah, Pisku in Táborju, bil nekaj let odgojitelj v Zagrebu ter se je udeležil bojev v Hercegovini in Črni gori. Na bojišču je spisal za „Narodne Liste“ v Pragi veliko serijo krasnih podlistkov ter mnogo novel in novelet iz jugoslovanskega, zlasti črnogorskega življenja. Junaštvo kremenitih borilcev za svobodo, Turke sovražočih Čnogorcev je opisal beletristovski z najognjevitjimi barvami. Spisal je tudi mnogo lepih potopisov. Prevel je mojstrski veliko število bolgarskih in hercegovskih junaških pesmi ter napisal nebroj člankov o življenju in poeziji Jugoslovanov, do katerih goji najživahnejše simpatije. Holeček je opozarjal vedno in vedno svoje rojake na Jugoslovane ter si je pridobil nevenljivih zaslug za kulturno zblizanje severnih in južnih Slovanov. Holečkov „caeterum censeo“ pa je bila vsekdar narodna tipičnost, narodna originalnost. Umetnost in življenje naroda naj bosta domača, samosvoja, samorasla, — tuji uplivi so jima vedno le na škodo. Holeček je izdal tudi lep zvezek novel in skic „Naši“, s katerim je dokazal, da je ne le teoretik, nego tudi praktik. Njegove novele so

vseskozi narodne, prirčno naravne in resnične ter polne kakor rosa svetle in sveže poezije, ki je slična čistemu, prozornemu studenčku, v čegar dnu se zrcali nebo lepe domovine. Prevel je nadalje finski narodni ep „Kalevala“ ter podal s tem krasnim prevodom najzaslužnejše delo. Holeček je danes veleugleden žurnalist in urednik „Narod. Listov“ v Pragi. Ker govori vse slovanske jezike, mu je slovanska politika in literatura odprta knjiga. V Rusiji uživa velik ugled in njegova beletristična dela se prevajajo s posebno unemo. Glavna njegova dela so: „Černohorské povídky“ (1889), „Podejme raku Slovákům“ (1880), „Rozmanite čtení“ (1881), „Černa hora v míru“ (1883), „Ruskočeské kapitoly“ (1901). Holeček je ljubezniv, agilen in odkritosrčen mož, ki je bil že večkrat med Slovenci ter je v svojem glasilu („Narodný Listy“) že opetovano dokazal, da je politik poštenjak, ki pojma „slovanske vzajemnosti“ ne rabi kot banketno frazo, nego jo vrši resno in neumorno kot program in cilj svojega delovanja.

Nov roman L. Tolstega. Pred 20 leti je začel pisati grof Tolstoj roman „Dekobristi“, a ga je opustil. Sedaj se ga je lotil iznova ter izide roman bajé vkratkem. Roman se vrši l. 1825, ko so nameravali pahniti s prestola carja Nikolaja I. ter posaditi nanj carjevega brata Konstantina, ki pa se je prestolu sam odpovedal.

Leonid Andrejev. Na nebesu najnovejše ruske književnosti se dviga zopet nova zvezda, ki prodira s svojimi mnogobrojnimi svetlimi žarki tudi daleč preko svoje domovine. Ta zvezda je mladi pisatelj Leonid Andrejev, ki je izdal doslej nekaj črtic in precej novel, raztresenih po raznih ruskih časnikih. A že to je zadoščalo, da je vzbudil največje zanimanje. Kritik Polonsky mu prerokuje veliko bodočnost, češ, da je odličen pripovedniški talent, ki si je pridobil že sedaj priznanje

JOSIP HOLEČEK.

tudi na zapadu, ker obdeluje v svojih povestih sujete vse-svetskega značaja, a je vendar v slogu in jeziku ter v umetniškem razpletu snovi, kakor tudi v splošnem naziranju povsem originalen. Skoraj vse novele Andrejeva so priproste, vsakdanje in bi se dogajale lahko povsod; toda pisatelj jih postavlja v neko nenavadno luč ali v poltemo: iz njih veje ona specifično ruska otožnost in apatija, katero rojevajo premnogi težki, mračni dnevi duševnega suženjstva. Zanimivo je, s kako brezbarvnim tonom slika Andrejev tragične momente življenja. Umor, samomor, naravna smrt, to mu ni nič hudega, groznega: „Ako se ti ne posreči življenje, ako gloda strupen črv tvoje srce, tedaj vedi, da se ti bo gotovo posrečila smrt“ in „Vnëmarna, slepa moč nas je vzklicala iz naročja nebitnosti, in ista moč nas vodi zopet nazaj v nebitnost“, to sta vodilni misli nekaterih njegovih povesti. Sploh je Andrejev originalen v prikazivanju smrti; s svojimi umirajočimi junaki postopa hladno, indiferentno, kajti „smrt razkrije včasih prvič pravi smisel te ali one eksistence; smrt dviga zatiranca in vse one, ki zaničujejo same sebe, naredi jih junaške bojevnike za svojo individualno, absolutno svobodo“. Nekateri ruski kritiki stavlja Andrejeva vzporedno s Korolenkom, Čehovim in Gorkim ali celo nad nje; francoska „Revue“ pa meni, da prikazuje Andrejev v svojih spisih ljudi, kakoršnih v resnici ni ter da je njegova originalnost narejena, prisiljena. M.

Matvej Leontovič Peskovskij. V Peterburgu je umrl pretekli mesec Rusom dobro znani literat, žurnalist in pedagog M. L. Peskovskij, ki je začel v 60. letih svoje plodnosno kulturno delovanje. Kot modern pedagog je delal na to, da se združi šola čim najbolj z življenjem t. j. da postane pouk praktičen ter da se ustanové deželne šole za razširjanje narodnogospodarskega in tehničnega znanja. To se mu je vsaj deloma tudi posrečilo. V Peterburgu je bil stalen sodrnik listov „Golosje“, „Ruskoe obozrenje“, „Molva“, „Porjadok“, o katerih ni sedaj sledu več, ter „Ruske Misli“, „Vjestnika Evrope“, „Novosti“ in „Nive“. Peskovskij je bil tudi ugleden beletrist. Njegovi najznamenitejši deli sta povesti „Rokovoe nedorazumjenje“ in „U gluši“. Poleg tega se je pokojnik zanimal za žensko vprašanje in je bil velik zaščitnik duševnega razvoja ženske. M.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovenska drama. Koncem meseca februarja in spočetka marca so se igrale Shakespearova romantična bajka „Sen kresne noči“, Görnerjeva pravljica „Snegulčica“ in Pailleronova veseloigra „Miška“. Kritičnega merila ni možno rabiti za nobeno teh iger, deloma ker nimamo pri našem ubornem gledališču za take bajke in pravljice niti najpotrebnejših sredstev, deloma ker ni na razpolago primernih kostumov in deloma, ker, žal, ni dovolj sposobnih interpretov klasičnih ali duhovitih francoskih ulog. Diletantizem nekaterih sodelujočih v deklamaciji ali konverzaciji, njih brutalnost v karakterizaciji, neprimernost mask in oblek, vrhutega še nedostatnost umetnosti v petju in orhestralnem spremljanju: vse to je škodilo sicer neodoljivemu učinkovanju poetskega dela Shakespeara. Priznalno je omeniti igro gdč. Růckove in ge. Dobrovolne, deloma tudi gg. Liera, Verovška, Dobrovolnega, Hašlerja, gdč. Kreisove in ge. Danilove. V veseloigri „Miška“ so docela zadoščale in ugajale gdč. Kreisova in Růckova, v nekaterih prizorih tudi ga. Danilova in ga. Dobrovolna. Napačnega pointiranja in govornih nesmislov pa se ni manjkalo v tej igri pri nobeni sodelujoči osebi. Rafiniranega karakteriziranja in finega konverzacijskega tona duhovitih dialogov se bo treba večini naših

igralk in igralcev šele učiti! Konstatujemo pa, da so vse tri igre dosegle pri našem skromnem občinstvu prav dovoljen uspeh. Narodna drama „Deseti brat“ je dosegla spričo temperamentne igre gg. Verovška, Danila in Dobrovolnega zopet prav ugoden uspeh. Ensembli so bili slabi.

Schillerjeva drama „Devica orleanska“, ki se je uprizorila na častni večer vrle igralk gdč. R. Růckove, nas je v glavnih ulogah vobče zadovoljila. Gdč. Růckova, g. Dobrovolný in g. Lier so vztrezali docela. Nedostatna pa je bila — kakor lani — komparserija. Dr. P.

Slovenska opera. Zadnja noviteta je bila romantična opera Ferd. Franchettija „Asraël“. Dejanje kaže strašno vrvenje pekla, idealno življenje v nebesih ter ljubezen in strast na zemlji. Komponist je dramske položaje libretta po svoji možnosti prevel v glasbo in je izkušal dati povsod svoji kompoziciji primeren značaj. Franchetti ima sicer simpatično invencijo v posameznih motivih, ki jih pa, žal, nikdar ne razprede v daljše odstavke. Drži se strogo, včasih prestrogo besedila in žrtvuje raje daljše sinfoniške stavke, ki bi v njih mogel s svojo glasbo spraviti poslušalca v primerno ubranost. Pevci glavnih, melodije bogatih ulog imajo vseskoz hvaležen posej. Tudi zbor ima veliko, lepo ulogo. Velikemu orhestru pa daje skladatelj, pristaš moderne glasbene struje, deloma že popolnoma samostojen posej. Obžalujemo, da izvršitev te opere ni bila dovoljna. Gospodična Procházkova (Nefta in Klotilda) je sicer vidno z navdušenjem izvajala svojo krasno ulogo, toda njen glas je krhek, trd in neuglajen ter ji je običajno tremoliranje. Dobra pa je njena igra. Tudi zunanje se zna napraviti simpatično. Gospa Svobodova-Hanusova je s svojim zvonkim, prijetnim in izdatnim glasom živahno pela ulogo ciganke Lorette. Bila je izvrstna tudi v igri. Med vsemi sodelujočimi je bila ta pevka v igralskem in pevskem oziru najboljša. Dobra je bila v ulogi Lidore gdč. Glivarčeva, ki je s svojim simpatičnim altom dramske akcente svoje uloge prav srečno povdarjala. Asraël je pel gospod Vlček. Kakor že večkrat, opazili smo tudi v tej ulogi semtertja neprijetno disoniranje in negotovost v tempu. Vendar je izvršil ulogo spričo svojega velikega in velesimpatičnega glasu ter lepe zunanosti prav zadovoljivo. Gospod Aschenbrenner je pel svoji ulogi Luciferja in brabantkega kralja dovoljno. Izbral si je to opero za svojo benefico in mu je mnogobrojno občinstvo z navdušenjem izrazilo svojo zahvalo za zasluge, katere si je v letošnji sezoni pridobil kot pevec in kot režiser. V velikem kontrastu sta pa bila v tej operi napram solistom, kateri so se vsi vidno z navdušenjem poprijeli svojih nalog, zbor in orhester. Oba sta bila nesigurna. Kar se tiče zbora, smo imeli vtisk, kakor bi ne imel več onega zanimanja za celo stvar, kakor jo je kazal začetkom sezone. To se ni kazalo le v slabi izvršitvi zborov, marveč tudi v nepazljivosti na odru samem. Posebno grajati nam je še ženski zbor, ki je izgubil nekako ves okus za lepo petje. V zadnjem času napenjajo namreč posamezne pevke, ne vemo, ali iz kake napačne častihlepnosti, presilno svoj glas, vsled česar se izgubi vsa lagodnost glasu in se sliši ves zbor prav tako, kot kako kmečko drenje neolikanih pevk v zakajeni gostilni. Ta neokusnost se je zlasti zopno opazala v obeh drugih slikah I. in IV. dejanja, ki nam kažeta nebesa. Tudi bi se dalo uprizoriti, nekaterim kostumom in maskam ugovarjati. Ker pa je opera naglo izginila z repertoarja, smo te nevhvaležne naloge odvezani. — Zadnja operna predstava se je vršila na korist tenorista g. Vlčka. Predstavljala so se posamezna dejanja raznih oper in sicer „Troubadour“ (II.), „Dalibor“ (II.), Hoffmannove pripovedi (III.), „Asraël“ (IV.). Ker je gosp. Vlček predvsem junaški tenor, ni mogel povsem pogoditi lirskega značaja Troubadourjevega

in Hoffmanna, tembolj pa se je odlikoval v ostalih dveh operah. B.

Izvirne drame na slovanskih odrih. V zagrebškem gledališču so igrali po Carovi drami „Zimsko sunce“ tri nove veseloigre Marije Juričeve (Zagorke): „Ulovu“, „Nesretna Illica“ in „Ustrelit će se.“ — V „Národnem divadlu“ v Pragi so igrali: Vaclava Hladika dramo „Závrat“, Fr. Ks. Svobode dramo „Olga Rubešova“, komedijo „Poupa“ in komedijo „Lapený Samsoněk“. Uprizoré pa se še: Jaroslava Kvapila drama „Oblaka“, A. Šuberta „Drama čtyř chudých stěn“, Jaroslava Hilberta zgodovinska drama „Falkenštajn“, Jaroslava Mayerja „Johana Radimská“, Karla Rožka drama „Červ“ in Josipa Šmahe drama „Dcera“. — V Brnu so igrali češko noviteto „Soucit“ (enodejanka) Fr. Sokola-Tůma. — V Lvovu so igrali Zygmunta Sarnickega novo dramo „Złocienie“ in noviteto Stanisłava Kozłowskega „Luminarz“. — V Krakovem uprizore Stanisłava Wyspianskega novo dramo „Wyzwolenie“. — Malorusko gledališče v Lvovu je imelo letos tri izvirne igre: veseloigro Karpenka-Karéga „Chazjain“ in dramo „Burlak a“ istega pisatelja, M. L. Kropyonyckega noviteto „Nevolnyk“ in novo veseloigro L. Janovske „Dzvin ljudij u cerkov sklykaje, a sam u nei ne buvaje“. — V Varšavi so igrali novo dramo J. Kisielewskiego „Ostatnie spotkanie“, ki je nadaljevanje drame „W sicci“. Tamkaj bodo igrali tudi Mieczysłava Herza igro „Ananke“. Herz je napisal pred leti tudi dramo „Pokrowscy“. — V Poznanju so igrali Vincenca Poraya Chrzanoskega dramo „Niewierni“. — V Lodzi so igrali Ed. Grabowieckega novo dramo „Sprawa Kępiny“. — V Moskvi uprizoré Maksima Gorkega najnovejšo dramo „Brez opor.“ — V Petrogradu so igrali St. Przybyszewskega novitete „Za srečo“, „Zlato runo“, „Matka“ in „Gostje“ ter Gabryele Zapolske dramo „Ahasver“. — Hrvatje, Čehi, Poljaki, Malorusi in Rusi so imeli torej v tej sezoni že dokaj izvirmih novitet. Slovenske nove izvirne drame pa ni bilo v sezoni 1902/3 na naših odrih nobene. Anton Funtek je spisal socialno dramo „Sramota“; Franc Ks. Meško je spisal dramo iz političnega in kulturnega življenja koroških Slovencev: „K smrti obsojeni“; Fr. S. Finžgar piše narodno dramo „Talent“; Ant. Medved je priobčil dramo „Na ogledih“. Novo dramo piše tudi Ivan Cankar. Nadejati se je, da vidimo katero izmed teh novitet vsaj v prihodnji sezoni v Ljubljani! Fr. K.

Dramatizacije „Vstajenja“. Pisatelja Bataille in Morton sta dramatizirala Tolstega roman „Vstajenje“ ter dosegla ne le v Parizu, nego tudi v Londonu s svojim delom izreden uspeh. Dramatizacija „Vstajenja“ se je nato uprizorila tudi v gledališčih v Berlinu, Hamburgu, Lipskem, Vratislavi, Draždanah in Stuttgartu. V kratkem se uprizori tudi na Dunaju in v Pragi. „Vstajenje“ sta v italijanskem jeziku dramatizirala Camillo Antonio Traversi in D. Signorini. Dne 19. in 20. februarja se je predstavljala Signorinijeva dramatizacija v gledališču Fenice v Trstu. D. Signorini je zajel iz velikega in zanimivega dela najbolj markantne, pa tudi najbolj pretresljive momente in priznati se mora, da je svoje delo sestavil vestno in spretno. V predigri nas uvaja dramatik v mistične obrede ruske Velike noči. V predigri se Katarina Maslova, prevzeta od sladkih besed princa Dmitrija, da zapeljati. Iz kratke sreče rodi se vse njeno gorjé, katero nam dramatik kaže jako dobro v štirih dejanjih. V romanu zasledujemo ubogo Maslovo, kako pada od stopinje do stopinje, v dramo preskočimo celih deset let od prvega njenega padca pa do njene obravnave. Maslova pripoveduje vse svoje početje tekom teh desetih let in tako izve občinstvo njeno življenje. Vtisk je strašen, mučen, pretresljiv kakor tudi v

naslednjih dejanjih, kjer se nam kažejo ruske ječe in nje strogosti, podlosti in brutalne muke uprav drastično. Krasen je tudi poslednji prizor med Maslovo, ki je med političnimi zločinkami in zločinci postala druga ženska, in pa med princem Dmitrijem. Efektno je tudi dejanje, ki nam kaže večer v hiši princezinje Missi, kjer princ Nehljudov zastopa svoja nova načela in začenja pot pokore. Mária.

Drama „Maksim Gorki“ (v štirih dejanjih). Neimenovan ruski pisatelj je spisal dramo, v kateri nastopajo najmarkantnejše osebe iz novel in romanov Maksima Gorkega.

Maksim Gorki: „Brez opor.“ Danes je Maksim Gorki najpopularnejši ruski pisatelj, a tudi v inozemstvu, zlasti na Nemškem, je postal mahoma izredno priljubljen. Njegovi romani in njegove novele se prevajajo v tuje jezike in njegove drame se uprizarjajo na raznih gledališčih. Jedva se je razširil sloves o njegovi novi drami „Na dnu“, poročajo listi, da je spisal zopet krasno, realistično dramo „Brez opor“. Gorki je torej tudi izredno plodovit. Da bi bila tolika plodovitost vrednosti njegovih del na kvar, doslej kritiki še niso trdili. Najnovejša drama Gorkega pa se vrši v krogih modernega ruskega plemstva, ki je — brez opore med narodom — nesposobno, ustanoviti si redno in pošteno življenje. Gorki se je doslej v svojih delih oziral le po dejanju in nehanju najnižjega proletarijata po svetu na dnu človeške družbe. Vendar je bajé tudi drama iz aristokratskega življenja polna resničnih značajev in vernih slik. K.

„Raskolnikov“ dramatiziran. Evgen Zobel in Ernest Koppel sta dramatizirala iznova Dostojevskega roman „Raskolnikov“. Dramatizatorjema se očita, da sta iskala predvsem senzacionalnih prizorov in brutalnih efektov. Dramo so nedavno predstavljali s precejšnjim vspehom v Hamburgu.

„Maria v. Magdala“, drama v petih dejanjih. Spisal Paul Heyse. V zadnjem času je povzročila berlinska cenzura s svojo prepovedjo Heysejeve drame „Marija Magdalena“ po nemškem časopisu velik hrup. Heyse je izkušal motivirati izdajstvo Judeža Iškarjota s tem, da ga je naslikal strastno zaljubljenega v krasno, a npravno propalo Marijo iz Magdale. Ker pa je osebnost Jezusa uplivala na Marijo tako, da se je odpovedala svojemu dotedanjemu lahkomišelnemu življenju ter je Judeža zavrnila, izda Judež iz ljubosumnosti svojega mojstra, Jezusa. Marija bi mogla rešiti Jezusa iz ječe, ako bi se prostituirala z odločilnim veljakom, a nauki Jezusa so uplivali nanjo tako, da takim grešnim načinom noče osvoboditi Boga-človeka. Kritiki soglašajo v sodbi, da je Heysejeva drama globoko npravna in religiozna, brez najmanjše pohujšljivosti, a odlične dramske sile, stopnjujočega se dejanja, krasnega jezika in poetskega zanosa. Drama se je igrala v Hamburgu z močnim uspehom, v Berlinu pa je ni smel uprizoriti „Goethebund“ niti pred povabljenimi gosti.

„Salome“, enodejanka znanega angleškega pisatelja Oskarja Wildeja, katere snov je vzeta iz sv. pisma stare zaveze, je bila spisana že l. 1893, in sicer v francoskem jeziku za Saro Bernhardovo, a je bila uprizoritev drame tedaj v Londonu cenzura prepovedala. Celó knjigo je bilo jako težko dobiti. Predkratkim pa je izšlo v nemškem prevodu več Wildejevih del, ki se odlikujejo vsa z bujno domišljijo, s prekrasnim jezikom in izborno karakteristikom. Najzanimivejša je njegova „Salome“, ki obdeluje jedrnat in jako dramatično v enem dejanju to, kar je raztegnil Sudermann v svojem „Johannesu“ na 5 dejanj. Herodež želi, da bi plesala krasna Salome gola pred njim; Salome pa hoče ugoditi tej želji le tedaj, ako ji prinese Herodov rabelj na krožniku glavo Janeza Krstnika. Herodež bi jej dal rajše vse, celó pol države, toda Salome zahteva edinole Janezovo glavo. Končno se Herod uda. Salome gleda sama pohlepno v klet, kjer je zaprt Janez

Krstnik in poslušaj; nakrat začuje padec odsekane glave. Ko ji jo prinese rabelj na krožniku, gleda z divjo nasladnostjo blede usta, ki se niso hotela poljubljati z njenimi, in čuti, da je bil prerok Janez edini mož, ki ga je res ljubila. Herodež pa se obrne z gnusom od Salome in ukaže vojakom, usmrtiti jo. Drama je prepovedana tudi v Berlinu ter so jo mogli predstavljati le v „Malem gledališču“ pred povabljenimi gosti ter v Hamburgu, kjer ni nikake cenzure. „Salome“, žaloigra v enem dejanju, je izšla v nemškem prevodu Hedvige Lachmannove v Lipskem. Delo je rafinirano ilustriral umetnik Markus Behmer. Te ilustracije so samostojne parafraze bizarne fantazije Wildeja. M.

„Orjak in pritlikavci“ je naslov igri, ki jo je pisal E. A. Buti. Razni kritiki so konstatirali, da je spravi pisatelj na oder v osebi profesorja d' Ascolija slavnega in še živečega italijanskega pesnika Carducci'ja. Dramatik je protestiral, češ, da se je pač navdahnul ob prekrasnih lastnostih največjega sedanjega italijanskega pesnika, preden je ustvaril svojega junaka, a zanika odločno, da bi ga bil hotel postaviti na oder. Pisatelj Dino Mantovani pa je odgovoril v listu „Stampa“: „Bilo nas je v gledališču jedva kakih petdeset vkljub aplavzom prejšnjega večera. Po dveh ali treh prizorih nastopi junak, „orjak“. V istem hipu sem ostrmel, ker nisem mogel verjeti samemu sebi. Šel je po odru proti občinstvu ne akter, ki sem ga pričakoval, ampak Giosué Carducci; lasje, brada, kretanje, gestikulacija, karakteristični verzi, pretrgani in osorni govor, skratka: ves Carducci, kakoršen je bil pred dvajsetimi leti, ko nam je prihajal slabovoljen v šolo v Bologni: ves on . . .“ Boljše kakor v Milanu je bila sprejeta ta drama v Turinu in Rimu. Pisatelj kaže odličnega pesnika velikana v nasprotju temu, kar se občuduje v njegovih delih, kot moža brez upliva v svoji družini, goljufanega od svoje žene in svojih učencev, tolpe pritlikavcev, mladih pisateljev brez talentov, brez idealov, domišljavcev, ki izkušajo dosežati svoj smoter s spletkami, z uničujočo kritiko del drugih. Nikdar ne posije žarek solca na njih vest in razum. Drama se odlikuje s tehnično dovršenostjo.

„Materinstvo“, drama v štirih dejanjih R. Bracca, je dosegla najboljši uspeh meseca svečana, ko se je predstavljala prvokrat v Milanu. Glavno ulogo je igrala Tina di Lorenzo. Italijanski kritik piše: drama zveni kakor mogočen slavospev, kot himna, ki povzdiguje materinstvo, ga povečuje in obdaja z nesmrtno glorijsko. A. K.

Dva ruska koncerta je imela Ljubljana meseca marca. Prvi je bil dne 6. marca t. l. v gledališču. Nastopila je tu gospa Nadina Slavjanska s svojim 30 oseb broječim zborom in z balalajka-orkestrom (20 oseb). Zbor Slavjanskega, očeta Nadine, si je pred kakimi desetimi leti pridobil slavo po širnem svetu. Ta slava je bila tako velika, da jo uživa še dandanašnji zbor, ki pa po svojem blagoglasju in načinu prepevanja pač daleko ne dosega prvotnega zbora. Izvajalo se je v tem koncertu 12 ruskih umetnih in narodnih pesmi, med zadnjimi tudi občeznani „Rdeči sarafan“ in „Ej uhnem!“ — Petje tega zbora je sedaj že prav srednje vrste in ne napravi nikakor utisa umetniškega zbora prve vrste, kar je bil še pred nekoliko leti. Orkester balalajk se sliši kakor pri nas dobroznano tamburanje in to pač ne spada v okvir finega koncerta, temveč k večjemu v neprisiljeno zabavo pri pogrnjenih mizah.

Umetniški užitek, ki smo ga pogrešali pri tem koncertu, pa nam je nudil v polni meri drugi ruski koncert dne 7. marca t. l. v Narodnem domu. Tu smo imeli priliko, slišati primadono peterburške opere, gospo Marijo Ivanovno pl. Gorlenko-Dolino, ki je pevka prve vrste in ki razpolaga z največjo lahkoto s svojim glasom od altovih nižin do višin visokega soprana. Njen glas je v vseh legah iz-

vrstno izšolan in uporablja umetnica brez težav s finim okusom mogočne registre svojih glasotvornic. Predavanje gospe Gorlenko-Dolinove je vseskozi umetniško dovršeno, srčnega občutka polno in v dramatičnih akcentih temperamentno. Čuli smo operne arije Glinke, Čajkovskega, Smetane in Rimskij-Korzakova, ter umetniške pesmi Kjuja, Kalinikova, Dargomýžskega in Grečaninova. Občinstvo je bilo navdušeno in je obdarilo umetnico s številnimi šopki in venci in z gromovitim aplavzom. Moški zbor „Glasbene Maticе“ je pod vodstvom gospoda Hubada mojstrsko zapel Brucknerjev duhoviti zbor „Sen in resnica“. —v.—r.

TEHNIKA.

Podmorski čoln. Kakor se vedno izumevajo nova sredstva, da se preskrbi vojaštvo na suhem s primernimi pripomočki, ki mu dajejo večjo silo napram nasprotniku, tako opazujemo tudi pri mornarici, da si pridobiva vedno novih vrst ladij in pristrojov za streljanje. Ladje oklopnice so postale danes že plavajoče trdnjave in se radi svoje velikosti primeroma le počasi premikajo. Te ladje ne morejo tedaj nasprotniku zmeraj dosti hitro ubežati, vsled česar so obdane z oklopi, ki jih varujejo pred sovražnimi kroglijami vsaj za nekoliko časa. Drug posel imajo ladje križarke, ki so lažje sestavljene in so zato tudi bolj gibčne. Te ladje križajo po morju in se morejo sovražniku bolj približati, saj se v nevarnosti kaj hitro lahko odstranijo. Tema dvema vrstama bojnih ladij se je kasneje pridružila še tretja, namreč torpedovski čoln. Majhen je, in ga sovražnik v daljavi ne zaznaja tako hitro kakor veliko ladjo. Torpedovski čoln se more z veliko hitrostjo približati sovražni ladji v malo daljavo, narkar izstrelji svoj pogubonosni torpedo. Hitro se pa zopet odstrani, da ga ne zadene sovražna kroglija. Ti torpedovski čolni tvorijo za vsako veliko ladjo največjo nevarnost. Najnovejši izum v tej vrsti ladij pa gledé svoje nevarnosti še za mnogo presega torpedovski čoln. Zove se podmorski čoln. Ta se more za toliko potopiti, da ga nihče ne vidi; tako nadaljuje svojo pot in se more seveda sovražniku približati še bolj kakor torpedovski čoln, kajti na površju morja nič ne izdaja bližine. Kakih 200 m od sovražnika pa se hipoma pokaže na površju morja in ustrelji, nato se zopet hipoma potopi in varnim potom odstranjuje.

Kako dobi čoln lastnost, samoljubno potaplja se? Najprej se je to poizkušalo s tem, da je imel čoln v sebi votline. Ako si se hotel s čolnom potopiti, si načrpal v čolnove votline vodo. Čoln je postal seveda težji in se je potopil do gotove globočine. To je prav enostavno, a v praksi se ni izkazalo. Težko je bilo ohraniti dotične votline oziroma votline tvorečo pločevino pri skladih nepremočljivo. Tako so bile tudi težko izvršljive vsakovrstne armature, ki so potrebne pri vsakem takem čolnu. Ta princip se je torej opustil in so se na obeh straneh pritrtila v vodoravni ploskvi krmila, ki dajejo čolnu potrebni naklon. Kakor hitro se začne čoln pomikati, se začne čoln potapljati, če se postavijo krmila v primerno lego. Na zadnjem delu čolna je pa še priprava, ki se ž njo doseza, da je čoln vedno v vodoravni legi. Čoln je pa sestavljen tako, da plava na vodi, če krmila ne funkcionirajo. To je prikladno za slučaj, ako se na kakem pristroju kaj pokvari. Čoln se pomika pod morjem s pomočjo elektromotorja, ki dobiva elektriko iz akumulatorjev. Znano pa je, da akumulatorji ne morejo še shranjevati velike množice elektrike. Vsled tega dobiva čoln, če plava na površju morja, nagon s parnim strojem, ki se kuri s petrolejom. Ta parni stroj goni istočasno tudi dynamo-stroj, ki napolnjuje izpraznjene akumulatorje iz-

nova z elektriko. Ena najvažnejših točk pa je, kako dati čolnu pod morjem pravo smer. V to svrhu sega nad morsko gladino pristroj, periskop imenovan, ki zrcali s pomočjo zrcal in prizem okolico nad morjem na belo ploščo v čolnu. Rabi pa se tudi kompas.

Moderni podmorski čoln je tedaj preskrbljen z vsem, kar potrebuje, da se more sam in brez pomoči od zunaj gibati prosto ali na morju, ali pa pod morjem. Mornarica je dobila s tem čolnom jako gibčnega pomočnika v času vojne.

Kretschmerjeva nova oblika ladij. Vse naše dose-danje ladje imajo v glavnih potezah isto obliko. Ladje so podolgate in na spodnjem ter zadnjem koncu zožene. Ta oblika je običajna radi ovir, katere stavlja voda premikajoči se ladij. Veliki trgovski pasažirski in vojni parniki imajo dan-danes pač velikanske dimenzije, a se vendar pomikajo s pri-meroma veliko hitrostjo naprej. To pa vsled teoretično pravilne oblike in vsled velikanske množice konjskih sil, katere dajejo ladij parni stroji. Moderna tehnika zgradbe velikih ladij je toli popolna, da se izkorišča vsak kotiček ladje, a da pri vsem tem ostane vedno glavna oblika ladje neizpremenjena. Ladij dela voda kolikor možno malo ovire, da se tedaj kolikor mo-goče hitro pomika naprej. Parni stroji in skladišče za premog zavzemajo danes že tako velik prostor v ladij, da se je pač že mislilo, da je ladjina hitrost dosegla svoj vrhunec in da ne kaže povečevati te hitrosti, ker je s tem v zvezi nepri-merno silno povečanje prostorov za stroje in skladišča za premog. S povečanjem hitrosti bi se zgubilo preveč prostora v ladij.

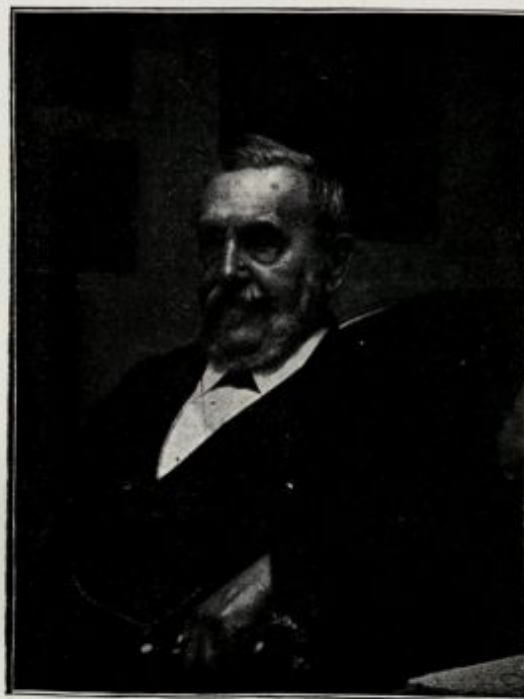
Profesor Kretschmer v Berlinu pa je dobil pred kratkim patent na novo obliko ladje. Ladje te oblike se bodo po dotičnih preračunih pri isti množici konjskih sil premikale za polovico hitreje kot ladje današnje oblike. Kretschmer, ki je stavbni nadsvetnik nemške državne mornarice in profesor na berlinski tehniki, je slutil, da sedanja oblika ladij vendar ni docela pravilna. Naše ladje imajo povsem obliko rib, ka-tere plavajo v vodi. Ladje pa plavajo na površju vode, zato jim treba tedaj dati obliko, katero imajo od narave one živali, ki tudi plavajo na vodi, to so na primer raje, la-budi itd. Te živali imajo telo v obliki tetraedra.

Kretschmer je to svojo misel proučeval ter potom teo-retskih preračunov našel, da ladjini vijaki pri tej novi obliki z večjim uspehom funkcionirajo kot pri današnji običajni obliki ladje. Velike važnosti bode ta iznajdba, ako se misel Kretschmerja izkaže v praksi. Ladje se bodo s prav tako močnimi stroji vozile mnogo hitreje kot danes. Druga pred-nost je tudi ta, da se bode pri ladjah nove oblike voda ve-liko manje valila kot pri današnjih ladjah. To je posebno velike važnosti za plovstvo na rekah. Obrežje rek, po ka-terih se vozijo ladje, trpi zelo mnogo radi nemirnosti vode radi velikih valov, ki vedno izpodjedajo bregove. Tudi ribarstvo trpi veliko škodo, ker se ribe v nemirni, valoviti vodi ne morejo udomačiti. Vsekakor je Kretschmerjeva misel veleza-nimiva in za vse plovstvo neprecenljivega pomena.

Ing. J. F.

RAZNOTEROSTI.

František Ladislav Rieger. Čehom je umrl mož, čegar zasluge za kulturni, gospodarski in politični razvoj na-roda bi se mogle oceniti le v debeli knjigi. Umrl je baron dr. Rieger, genialni vodja Čehov v drugi polovici XIX. veka, glavar čeških politikov v avstrijskem parlamentu in deželnem zboru v Pragi, mnogoletni občinski svetovalec, ustanovnik društva „Uštfedni Matice školská“, deželne banke, narodnega

DR. FRANTIŠEK LADISLAV RIEGER.

gledališča, „Mešfanske Besede“, prvi urednik in oče „Naučnega slovnika“, duša in podpornik vseh kulturnih in gospodarskih društev in podjetij Čehov, sijajen političen talent, slaven go-vornik, agilen patrijot železne energije in neumorne delav-nosti, modern duh svetovne naobrazbe in kakor solnce čist značaj, ljubezniv družabnik, zlato srce, ki je ljubilo s strastno požrtvovalnostjo ne le lastni narod, nego vse Slované. Rodil se je kot sin mlinarja l. 1818 v Semilih, študiral na Dunaju filozofijo in jus ter se poslej posvetil ves delu za politično in kulturno osamosvojo naroda. Prijatelj Havlička in zet Pa-lackega je prepotoval Evropo, zlasti Francijo in Rusijo, ter se, prepojen z modernimi idejami, vrnil med rojake, katerim je ustvaril vse tiste zakladnice, iz katerih se danes izliva moč in slava Čehov. Bil je delaven kot pisatelj in žurnalist, orga-nizator, govornik ter je dvignil ugled naroda s svojim silnim duhom pred vsem svetom. Umrl je 84 let star. V svoji opo-roki je ostavil velike vsote za kulturne in človekoljubne na-mene. Zato pa plaka nad njegovo gomilo ne le Češka, nego vse Slovanstvo. Njegovi nekdanji besni sovražniki celo so prihiteli ter mu položili na krsto izraze svojega najglobjega spoštovanja. Mož, čegar geslo „Ne dejme se!“ je postalo vseslovansko, je igral v zgodovini Avstrije in Češke največjo in najupljivnejšo ulogo; zato ostane njegovo ime večno poleg Palackega in Šafařika.

Statistika Slovanov. V članku pod naslovom: „Kolik bylo Slovanů koncem r. 1900“, priobčenem v „Slov. Přehledu“, je priobčil prof. Nřederle statistiko Slovanov, katerih je okoli 138,591.800. Rusov je 95,300.000, Poljakov 19,124.000, Čehov 9,500.000, Srbo-Hrvatov 8,210.000, Bolgarov 4,850.000, Slo-venec 1,450.000, Lužiških Srbov 156.800. Vseh Nemcev pa je 85,000.000.

Statistika poljskih knjig. Poljski bibliografski časopis „Książka“ navaja statistiko vseh knjig, izdanih v poljskem jeziku 1902 l. Poljskih knjig je izšlo v tem letu 1706, nam-reč beletrističnih originalnih 118, prevedenih 61; pesnij je izšlo 100 zvezkov. Izmed knjig znanstvene vsebine stoji v prvi vrsti bogoslovje — 176 knjig; dalje sledi 121 knjig,

posvečenih zgodovini, 40 modroslovju, 6 knjig je posvečenih estetiki, 24 preprostemu národu. „Slowo Warszawskie“ pravi, da so te ševilke naravnost sramotne za 20 milijonski národ. Bujni naraščaj beletristike kaže, da občinstvo, obrnivše se od resnega znanstvenega dela, ne težeč po specialni in splošni izobrazbi, išče v knjigi samo zabave in vedrila.

Iljustrirannaja biblioteka „Nivy“ za god. 1903. V tej zbirki izide letos v drugi izdaji sijajno opremljena in izmed vseh dosedanjih najboljša „Istorija ruskoj slovesnosti“, ki jo je napisal P. N. Polevoj, in sicer v 12 snopičih ali 3 obširnih zvezkih. Nad 2000 strani broječa in bogato ilustrišana knjiga stane 12 rubljev.

NAŠE SLIKE.

C. A. Geiger: **Judežev poljub.** Izdajalec Judež je pravkar prodal Jezusa. „Katerega poljubim, tisti je, njega primite!“ je dejal vojakom. Ko je ugledal na Oljski gori svo-

jega mojstra, je stopil k njemu in rekel: „Pozdravljen bodi, učenik!“ In ga je poljubil. Jezus pa mu je odgovoril: „Priatelj, čemu si prišel? Ali s poljubom izdajaš Sinu človekovega?“ — Ta prizor kaže naša slika. — **Po nevihti.** Zastvornice deževnih megel so se zopet zaprle in izzagublajočih se oblakov pada motna luč lune na poplavljeno ravan. — Adolf Liebscher: **Vstal je!** „In glej, velik potres je nastal. Angel Gospodov je prišel z nebes, kamen odvalil izpred groba in sedel nanj. Njegovo obličje se je svečilo kakor blisk in njegova obleka je bila bela kakor sneg. Stražniki so od strahu trepetali in na tla popadali, kakor da bi bili mrtvi.“ — A. Liebscher je znamenit češki umetnik. — Rudolf Valdec: **Ljubezen, smrti sestra.** (Relief.) — Ivan Rendić: **Venec trpljenja.** (Haut relief.) Valdec in Rendić sta priznana in Slovencem dobro znana hrvatska kiparja. — Vazilij Poljenov: **Jezus kraj jezera.** Poljenov je med najuglednejšimi modernimi ruskimi slikarji. Snovi svojih del zajema rad iz biblije. — Iv. Tišov: **Spasitelj - učitelj.** Jezus z dvema učencema v hiši bogatega žida. Umetnik Tišov je Hrvat. — V. Oliva: **K obhajilu.** Moderna slika,

polna poetskega občutja in realistične tehnike. Oliva zavzema med češkimi umetniki odlično mesto in uživa velik ugled. — W. Leo Arndt: **Bosanki.** Bosanski slikar, živeč v Sarajevu, je izvrsten risar ter najboljši poznavalec narodnega življenja v Bosni in Hercegovini. Arndt je danes glavni ilustrativni sodelavec sarajevskega krasnega lista „Nada“. — Alojzij Repič: **„Čas, sovražnik mladosti“.** Slovenski kipar na Dunaju je izvršil to simbolistično delo leta 1898 ter bil zanje odlikovan. Repičeva dela „Prepeča“, „Borilca“, „Adam, kje si?“ (glej I. zvezek „Slovana“) in „Čas, sovražnik mladosti“ so pač sijajen dokaz velikega talenta našega umetnika, ki bi zaslužil v svoji domovini večjega dejanskega zanimanja ter vzpodbujajočih — naročil! — J. V. Mrkvička: **Prvi poduk.** Slovaška uči sinčka prvih akordov na glasbilo. J. V. Mrkvička, rodom Čeh, živi v Bolgariji ter slika večinoma motive iz bolgarskega in jugoslovanskega življenja. — Fran Tratnik: **Judeževa zadnja pot.** „Ko je Judež slišal, da je Jezus obsojen na smrt, mu je bilo žal, da je bil izdal Gospoda. Trideset srebrnikov je prinesel velikim duhovnom nazaj in jim rekel: „Grešil sem, ko sem izdal nedolžno kri!“ Veliki duhovni pa so dejali: „Kaj to nam mar? Ti glej!“ In Judež je vrgel denar v tempelj, je šel in se z vrvjo obesil.“ — Slovenski slikar Tratnik v Monakovem je narisal izdajalca v hipu, ko gre v smrt. — Portreti: Viktor Parma, J. Holeček, dr. František Ladislav Rieger.

FRAN TRATNIK:
JUDEŽEVA ZADNJA POT.

Veliki požar!

zamore se lahko in naglo pogasiti samo s

Smekalovimi brizgalnicami

nove sestave, koje od desne in leve strani vodo vlečejo in mečejo.
V vsakem položaju delujoče, kretanje brizgalnice nepotrebno!

R. A. Smekal, Zagreb

skladišče vseh gasilnih predmetov, brizgalnic, cevi, pasov, sekiric, sesalk in gospodarskih strojev.

Josipina Schumi

tovarna
gladčic in kanditov
v Ljubljani.

Priporočam p. n. čast.
gosp. trgovcem in
sl. občinstvu svojo
največjo, najcenejo
zbirko sladničarskih izdelkov.

Vsakovrstne času primerne predmete, kakor:

fine bombone, čokolado, pecivo itd.

Vse v izborni kakovosti ter po kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Tiskarna knjig in umetnin
DRAGOTIN HRIBAR

v Ljubljani

priporoča se slavnim
uradom, odborom in zastopom, gospodom založnikom, trgovcem in slavnemu občinstvu sploh za izvršitev vsakoršnih, bodisi enostavnih, kakor tudi najfinejših moderno opremljenih tiskovin.

Knjigoveznica.

Postrežba točna, cene zmerne!

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR

v Ljubljani

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: **nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačilca, telovnike za gospode in lovske telovnike itd., itd.**

Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najljubše priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov svojo **tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah št. 13.**

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrto leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Anton Gregorec v Ljubljani.